

OPOREZIVANJE BITCOINA

Dr. sc. Nevia Čičin-Šain *

UDK: 347.7:004.31.4.01

336.226:336.745(497.5)

336.745:004.3/.4(497.5)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: rujan 2016.

Bitcoin je virtualna valuta koja se stvara i pohranjuje isključivo digitalnim putem. Bitcoin ne postoji u tiskanoj verziji i nije podložan kontroli neke institucije. Nastaje u okviru zajednice ljudi, nazvanih rudarima, koji upotrebljavaju softver za rješavanje kompliciranih matematičkih problema. Bitcoin je moguće steći ne samo originarnim, nego i derivativnim putem, odnosno klasičnom razmjenom za fiat valutu na platformama za razmjenu ili izravnom pogodbom s vlasnicima bitcoina. Pojava bitcoina i drugih sličnih valuta postavila je mnogobrojna pitanja vezana uz oporezivanje takvih transakcija. Različite države došle su do različitih odgovora na pitanje što je bitcoin po svojoj prirodi. Tako je, primjerice, američka porezna uprava došla do zaključka kako je riječ o imovini te da se bitcoin treba oporezivati kao kapitalna imovina, dok Singapur oporezuje transakcije bitcoinima dvostrukim porezom na dodanu vrijednost zato što bitcoin smatra uslugom.

Postavljen istraživački problem jest sljedeći: na koji bi način u Republici Hrvatskoj trebalo oporezivati transakcije bitcoinom izravnim odnosno neizravnim porezima? Sukladno tome, cilj ovoga rada jest izrada domaćeg modela oporezivanja bitcoin transakcija – i neizravnim, i izravnim porezima. Polazna hipoteza jest da je hrvatsko zakonodavstvo dostatno opremljeno za akomodaciju sustava oporezivanja bitcoin transakcija. Ta je hipoteza potvrđena metodom komparativne analize odabranih zakonodavstava te presude Suda Europske unije u slučaju Hedqvist (C-264/14). Opećeniti je zaključak kako u hrvatski porezni sustav nije potrebno uvoditi posebna pravila za oporezivanje bitcoina. Naime, pitanje

* Dr. sc. Nevia Čičin-Šain, viša asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Sv. Ćirila i Metoda 4, Zagreb; nevia.cicin-sain@pravo.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0003-3942-3513

oporezivanja bitcoin transakcija neizravnim porezima riješeno je na razini Europske unije navedenom presudom, dok je oporezivanje izravnim porezima, koje je ostavljeno u nadležnosti država članica, potrebno analizirati zavisno od okolnosti u kojima se transakcije odvijaju. U tom kontekstu autorica nudi moguća rješenja o načinu oporezivanja bitcoin transakcija izravnim porezima u različitim oblicima poslovnih aktivnosti.

Ključne riječi: bitcoin, porezi, virtualna valuta, slučaj Hedqvist, PDV, izravni porezi

1. UVOD

O oporezivanju virtualnih valuta počelo se u posljednje vrijeme u javnosti intenzivnije raspravljati. Međunarodna organizacija *Financial Action Task Force* (dalje u tekstu: FATF)¹ u svojem izvješću definira virtualni novac kao digitalnu reprezentaciju određene vrijednosti kojom se može digitalno trgovati te koja zadovoljava sljedeće funkcije: 1) sredstvo je razmjene (*medium of exchange*), 2) jedinica je za mjeru vrijednosti (*unit of account*) te 3) služi za pohranjivanje vrijednosti (*a store of value*), ali nije službeno sredstvo plaćanja ni u jednoj državi.

Virtualni novac treba razlikovati od tzv. *fiat*, odnosno realnog novca (u obliku kovanica i novčanica) koji cirkulira državnom ekonomijom te je prihvaćen kao sredstvo razmjene u zemlji koja ga izdaje. Virtualni novac razlikuje se od pojma elektronički novac jer je potonji samo digitalna reprezentacija *fiat* valute koja služi elektroničkom prijenosu vrijednosti izražene u *fiat* valuti. Digitalna valuta označava digitalnu reprezentaciju virtualne valute ili prave, *fiat* valute.

Trenutačno najpoznatiji predstavnik takvih valuta jest valuta zvana *bitcoin*.² Ta vrsta kriptovalute postala je popularna u prvoj polovini 2013. godine, kada je zbog krize ciparskih banaka mnoštvo ljudi povuklo štednju iz tih banaka te je dio tog novca bio uložen u kupnju *bitcoina*. Osim *bitcoina* postoje i druge

¹ Sukladno definicijama FATF-a, međunarodnog tijela osnovanog 1989. godine s ciljem postavljanja standarda i promicanja učinkovite implementacije zakonskih, regulatornih i operativnih mjera za borbu protiv pranja novca, financiranja terorizma i drugih srodnih prijetnji integritetu međunarodnog financijskog sustava. Izvješće iz lipnja 2014. godine pod nazivom *Virtual Currencies – Key Definitions and Potential AML/CFT Risks*, dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf> (7. lipnja 2017.).

² *Bitcoin* je izradila osoba ili osobe pod pseudonimom Satoshi Nakamoto 2009. godine kao oblik kriptovalute, odnosno platne mreže kojom se omogućuje plaćanje roba i usluga unutar *bitcoin* platne mreže. Nedavno je australski poduzetnik Craig Steven Wright izjavio kako je upravo on izumitelj *bitcoina*. Ta izjava do danas nije opovrgnuta, ali ni potvrđena tako da se o pravom identitetu izumitelja *bitcoina* ne može još ništa točno utvrditi.

kriptovalute (*litecoin, peercoin, primecoin...*). *Bitcoini* nisu vezani uz tečaj neke valute. Njihova se cijena određuje slobodno na tržištu putem ponude i potražnje. Budući da su u fokusu ovog članka poreznopravni aspekti transakcija *bitcoini-ma*, a ne obrada tehničkih detalja same valute, u ovom radu neće se detaljnije prikazivati ni analizirati *bitcoin* kao kriptovaluta, osim onoga što je potrebno za shvaćanje poreznopravnih pitanja. U tom kontekstu smatramo potrebnim uvodno objasniti određene pojmove karakteristične za *bitcoin*, a to su pojam “rudarenja *bitcoina*” (*mining*) te pojam “rudara” (*miner*). Naime, *bitcoini* se mogu steći ili derivativnim putem – kupoprodajnim ugovorom, ugovorom o zamjeni, nasljeđivanjem i sl., ili originarnim putem, specifičnim za virtualne valute, a to je rudarenje. Rudarenje je, pojednostavljeno rečeno, postupak provjere svake transakcije *bitcoina* tako da se rješavaju komplicirani algoritmi u zamjenu za novostvorene *bitcoine*. Rudar (*miner*) jest osoba koja na takav originaran način stekne vlasništvo nad novonastalim *bitcoinom*. U nastavku članka objašnjavaju se različite porezne posljedice tog oblika stjecanja u odnosu na derivativne načine stjecanja, pa je bilo potrebno uvodno objasniti taj pojam.

Isto tako, radi lakšeg razumijevanja terminologije, potrebno je uvodno napomenuti kako će se u ovom članku izrazi *bitcoin*, kriptovaluta te virtualna valuta upotrebljavati kao zamjenjivi pojmovi. Razlog tomu jest taj da je zbog svoje dominantne pozicije nad ostalim kriptovalutama *bitcoin* postao simbol za kriptovalu, pa se stoga riječ *bitcoin* u članku ponekad upotrebljava umjesto pojma virtualna valuta, odnosno kriptovaluta.

Vjerojatno zato što je trgovanje virtualnim valutama relativno novo te zbog ograničenosti trgovanja na krug investitora sklonih visokorizičnim ulaganjima u kriptovalu, predmetno područje istraživanja nije posebno bogato izvorima, za razliku od nekih drugih poreznopravnih tema. Tako čak ni inozemna poreznopravna literatura ne obiluje znanstvenim radovima o toj temi. Ipak, mogu se istaknuti radovi Alexandre Bal³, Redmara Wolfa⁴ ili Machiela Lambooija.⁵

³ Bal, A., *Stateless Virtual Money in the Tax System*, European Taxation, sv. 53, br. 7, 2013., str. 351 – 356.; Bal, A., *Taxing Virtual Currency: Challenges and Solutions*, Intertax, sv. 43, br. 5, 2015., str. 380 – 394. Dr. sc. Alexandra Bal radi pri International Bureau of Fiscal Documentation u Amsterdamu te je izvršna urednica časopisa Bulletin for International Taxation.

⁴ Wolf, R., *Bitcoin and EU VAT*, International VAT Monitor, sv. 25, br. 9-10, 2014., str. 254 – 257. Prof. dr. sc. Redmar Wolf viši je savjetnik pri odvjetničkom društvu Baker&McKenzie LLP te je ujedno i profesor neizravnih poreza na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Amsterdamu.

⁵ Lambooij, M., *Retailers Directly Accepting Bitcoins: Tricky Tax Issues?*, Derivatives &

Fundus domaće literature u tom pogledu još je oskudniji. Naime, tuzemna poreznopravna literatura dosad još nije posvetila pozornost poreznopravnim aspektima transakcija koje uključuju *bitcoin*. Stoga se ovaj istraživački rad može smatrati svojevrsnim pionirima na ovom području, u kojem bi se trebali obraditi glavni poreznopravni aspekti transakcija *bitcoinom*. Očekivani znanstveni doprinos bio bi postavljanje osnovnih smjernica za oporezivanje virtualnog novca u Republici Hrvatskoj.

U kontekstu navedenoga, odnosno u vidu popunjavanja spomenute praznine u domaćoj pravnoj literaturi, cilj ovog rada jest analiza i izrada koncepta oporezivanja transakcija *bitcoinom* u domaćem poreznom pravu. Rad bi trebao ponuditi odgovore na pitanja na koji bi način trebalo oporezivati transakcije *bitcoinima* u Republici Hrvatskoj, i posrednim porezima, posebice PDV-om, ali i neposrednim porezima – porezom na dohodak, odnosno dobit. Polazna hipoteza ovog rada jest da je postojeći sustav oporezivanja u Republici Hrvatskoj dovoljno razrađen da može akomodirati oporezivanje *bitcoina*, a da se pritom ne trebaju donositi nova pravila. Ipak, preostaje izraditi model oporezivanja transakcija virtualnim valutama unutar postojećih pravila.

Izrada modela oporezivanja temeljit će se primarno na komparativnoj metodi. Naime, budući da je riječ o relativno novijoj pojavi u svjetskoj ponudi financijskih proizvoda, uputno je istražiti kako su ostale države riješile problematiku oporezivanja prometa tim valutama i dohotka, odnosno dobiti ostvarenih tim načinom. Model oporezivanja u Republici Hrvatskoj, koji će na kraju ponuditi, temeljit će se, naravno, na aktualnim načelima hrvatskog poreznog sustava, jednako kao i na njegovim zadanim pravnim okvirima i kategorijama.

Za potrebe komparativne analize odabrane su države izvan i unutar Europske unije. Razlog tomu jest to što su određene države izvan EU-a prve prepoznale potencijal zarade na transakcijama *bitcoinima* te su se počele aktivno baviti tom problematikom. Tu se u prvom redu ističu Sjedinjene Američke Države, Singapur i Australija. Upravo se potonja država pokušava nametnuti kao vođa u svijetu virtualnih valuta te svojim povoljnim poreznim režimom privući *bitcoin* investitore da svoje poslovanje ostvaruju u Australiji, odnosno iz Australije.⁶ Naime, tržište *bitcoinima* procjenjuje se na čak 47 milijardi ame-

Financial Instruments, sv. 16, br. 3, 2014., str. 138 – 144. Machiel Lambooij je partner u odvjetničkom društvu Freshfields Bruckhaus Deringer LLP u Amsterdamu.

⁶ Tako je vlada australskog premijera Malcolma Turnbulla predvidjela porezne povlastice za *bitcoin* transakcije (smanjenje porezne stope na 10 % za dobit od *bitcoina*); <http://www.heraldsun.com.au/news/national/federal-election/budget2016/federal->

ričkih dolara⁷, stoga ne čudi izražen interes država da reguliraju svoje sustave oporezivanja te dobiti. Glavni konkurent Australiji jest Singapur, površinski mala država koja svojim tehnološki naprednim gospodarstvom nimalo ne zaostaje za većim igračima na svjetskoj *bitcoin* sceni. Napokon, SAD je odabran u svojstvu velesile koja je uvijek prisutna u svjetskim tehnološkim i financijskim trendovima te čija je porezna uprava poznata po svojoj efikasnosti.

Zakonodavstvo Europske unije sastavni je dio i našeg zakonodavstva te će biti obrađeno u nastavku teksta. Za potrebe komparativne analize odabrane su i određene europske države – Njemačka, Austrija, Slovenija te Ujedinjeno Kraljevstvo. Prve dvije zbog povijesnog utjecaja na hrvatsko zakonodavstvo, dok je Slovenija odabrana ne samo zato što je susjedna zemlja sličnog sociopolitičkog uređenja i veličine, već i zato što je u Sloveniji osnovana jedna od najvažnijih europskih, pa i svjetskih burzi za trgovanje *bitcoinima* – Bitstamp. Burza je poslovala u Sloveniji sve do sredine 2013. godine, nakon čega je preseljena u Ujedinjeno Kraljevstvo, pa zatim u Luksemburg 2016. godine.⁸ Na kraju, Ujedinjeno Kraljevstvo odabrano je s jedne strane kao vrlo razvijena europska država, iznimno prisutna na svjetskom tržištu financijskih proizvoda, a s druge strane kao model europske zemlje s *common law* sustavom, koji bi mogao dati drukčiji pogled na oporezivanje virtualnih valuta.

Priroda istraživanja zahtijeva, naravno, i primjenu deduktivne metode jer će se iz općih postavki hrvatskog poreznopravnog sustava deducirati specifični modaliteti oporezivanja transakcija *bitcoinima*. Povijesna metoda, zbog novine pojave koja se istražuje, logično neće naći mjesto u ovome radu.

Strukturu rada čini pet glavnih dijelova. Nakon uvodnog dijela (1) obradit će se temeljni principi prilikom određivanja načina oporezivanja transakcija *bitcoinima* (2). Zatim će se obraditi oporezivanje *bitcoina* neizravnim porezima, i to analizom poreznopravne regulacije izvan i unutar Europske unije te u Republici Hrvatskoj (3). Poseban naglasak bit će stavljen na oporezivanje *bitcoin* transakcija izravnim porezima – izvan i unutar Europske unije te u Republici Hrvatskoj (4), nakon čega će uslijediti zaključna razmatranja (5).

budget-2016-turnbull-announces-tax-cut-on-bitcoin/news-story/45148197bfc1f287a41b3eb751afd84 (7. lipnja 2017.).

⁷ Vidi <https://blockchain.info/charts/market-cap> (7. lipnja 2017.).

⁸ Vidi <https://www.bitstamp.net/>, <http://crobtc.com/burze-i-mjenjacnice/bitstamp/> (15. lipnja 2017.).

2. TEMELJNI PRINCIPI PRILIKOM ODREĐIVANJA NAČINA OPOREZIVANJA TRANSAKCIJA BITCOINIMA

Prilikom određivanja sustava oporezivanja prometa te dobiti od *bitcoina* jedno od ključnih pitanja jest pitanje kvalifikacije *bitcoina*, odnosno definiranje što točno *bitcoin* po svojoj prirodi jest.⁹ To određenje relevantno je i za pitanje oporezivanja izravnim porezima (porez na dohodak odnosno porez na dobit), ali isto tako i neizravnim porezima poput PDV-a. Različite države svijeta na to pitanje dale su različite odgovore. Dva se modela mogu posebno izdvojiti – koncept *bitcoina* kao novca te koncept *bitcoina* kao dobra. Sukladno tome možemo izdvojiti i različite modele oporezivanja.

Kao što je uvodno rečeno, *bitcoin* se smatra virtualnom valutom. Ne može se svaka virtualna valuta smatrati novcem u klasičnom smislu te riječi. Naime, postoje različiti ekonomski, odnosno pravni uvjeti koje određena valuta mora zadovoljiti kako bi se smatrala novcem.

Ekonomski uvjeti, uvodno navedeni u izvješću organizacije FATF¹⁰, spominju sljedeće tri funkcije. Valuta mora: 1) biti sredstvo razmjene, 2) biti jedinica za mjerenje vrijednosti te 3) služiti za pohranjivanje vrijednosti. Postavlja se pitanje zadovoljava li *bitcoin* navedene uvjete. *Bitcoin* doista može poslužiti kao sredstvo za razmjenu vrijednosti (1. uvjet) s obzirom na to da omogućuje pojedincima izravno plaćanje bez plaćanja provizija za provedene transakcije.

Nadalje, *bitcoin* može poslužiti kao jedinica za mjerenje vrijednosti (2. uvjet), ali je zadovoljenje te funkcije po nekim autorima upitno.¹¹ Naime, kako bi se određena jedinica smatrala jedinicom za mjerenje vrijednosti, ona mora omogućiti utvrđivanje svoje vrijednosti na lak i intuitivan način. Upitno je može li se vrijednost *bitcoina* smatrati intrinzično i intuitivno provjerljivom. Naime, kako bi se utvrdila vrijednost *bitcoina*, potrebno ju je izraziti preko drugih svjetskih valuta. Drugim riječima, nemoguće ju je utvrditi bez poznavanja njezina tečaja u odnosu na neku drugu, pravu valutu.

Naposljetku, kako bi se odgovorilo na pitanje može li određena valuta pohraniti vrijednost (3. uvjet), potrebno je utvrditi može li se ona smatrati pouzdanom i dovoljno stabilnom da se njome efikasno razmjenjuje. Iako je istina da *bitcoin*, kao virtualna valuta, ne ovisi o političkoj situaciji u pojedinoj državi ni o različitim drugim utjecajima, ostaje upitnim može li se smatrati trajnim i

⁹ Lambooi, *op. cit.* u bilj. 5, str. 138.

¹⁰ Vidi *supra*, bilj. 1.

¹¹ Bal, *op. cit.* u bilj. 4, str. 382.

pouzdanim sredstvom za pohranu vrijednosti. Naime, bilo kakav događaj, poput pojave druge, “snažnije” virtualne valute, može utjecati na pad vrijednosti *bitcoina*. Naravno, zadovoljenje odnosno nezadovoljenje navedenih uvjeta podložno je promjeni u vremenu, a ovisi i o osobnom stavu promatrača, što ćemo vidjeti u nastavku rada.

Novac u pravnom smislu označava dug koji stvara nacionalna vlada. Ima status jedinog pravnog sredstva plaćanja na određenom području, centralizirano upravljanje te materijalni oblik.¹² Sasvim je sigurno kako ni *bitcoin*, ni druge virtualne valute ne ispunjavaju nijedan od navedenih uvjeta. *Bitcoin* se, dakle, ne može smatrati novcem, barem ne prema trenutačnom shvaćanju novca kao platnog sredstva.

Drugi koncept jest da se virtualne valute pravno kvalificiraju kao dobro (*asset*). Takav su stav zauzele mnoge porezne uprave, eksplicitno ili implicitno. Primjerice, u SAD-u *bitcoin* se za potrebe oporezivanja smatra imovinom (*property*), točnije kapitalnim dobrom (*capital asset*). To je određeno mišljenjem porezne službe SAD-a, *Internal Revenue Service* (dalje u tekstu: IRS).¹³ Bitcoin se smatra “konvertibilnom” virtualnom valutom jer postoji mogućnost razmjene, odnosno moguće je odrediti njegov tečaj u odnosu na druge “prave valute”. Mišljenje IRS-a odnosi se isključivo na konvertibilne valute. U tom se mišljenju navodi kako IRS prepoznaje da se virtualne valute mogu upotrebljavati za plaćanje dobara ili usluga te da ih se može čuvati kao investicijsko dobro. Virtualne valute predstavljaju digitalnu vrijednost koja može poslužiti kao sredstvo plaćanja, jedinica za mjerenje ili za pohranjivanje vrijednosti. Iako se u nekim sredinama *bitcoinom* raspolaže kao s “pravom” valutom – odnosno kao kovanim ili papirnatim novcem – razlog zbog kojega se *bitcoin* u SAD-u ne oporezuje kao strana valuta jest taj da on nema status pravnog sredstva plaćanja ni u jednoj državi svijeta, pa se stoga ne može smatrati stranom valutom u klasičnom smislu.

Sukladno mišljenju australske porezne uprave (*Australian Taxation Office*, ATO) od 17. prosinca 2014. godine¹⁴ *bitcoin* se također ne smatra stranom va-

¹² *Ibid.*

¹³ Notice 2014-21 od 25. ožujka 2014. godine, dostupno na: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf> (9. lipnja 2017.).

¹⁴ Australian Taxation Office, TD 2014/25, *Income tax: is bitcoin a 'foreign currency' for the purposes of Division 775 of the Income Tax Assessment Act 1997?*, dostupno na: <http://law.at0.gov.au/atolaw/view.htm?DocID=TXD/TD201425/NAT/ATO/00001> (8. lipnja 2017.).

lutom, nego sredstvom za razmjenu (*barter*). U objašnjenju se ponovno navodi kako, da bi se neka valuta smatrala novcem, ona mora zadovoljiti tri funkcije: 1) služiti kao sredstvo za razmjenu, 2) biti mjernom jedinicom te 3) biti sredstvom za pohranu vrijednosti.¹⁵ Iako mišljenje navodi kako se raširenost i prihvaćenost *bitcoina* mogu smatrati značajnim, stav je australske porezne uprave kako je ispunjenje tih uvjeta irelevantno s obzirom na to da zakonski tekst ima vlastitu definiciju novca.¹⁶ Naime, stav je ATO-a da je izraz “valuta” već određen u zakonskim tekstovima, s ciljem da se odredi pojam “strane valute” u odnosu na domaću valutu. Sukladno tome, australski *Income Tax Assessment Act* iz 1997. u članku 995-1 odabrao je definirati “stranu valutu” kao antitezu “australskoj valuti” (*foreign currency means a currency other than Australian currency*). Pojmovi *currency* i *Australian currency* nisu definirani australskim zakonom *Income Tax Assessment Act* iz 1997. Taj je pojam definiran australskim zakonom o novcu iz 1965. godine – *Currency Act*.¹⁷ Sukladno tom zakonu jedina dopuštena australska valuta jest australski dolar. Nakon obrade sudske prakse (slučajevi *Moss v. Hancock*¹⁸ i *Travelex Limited v. Commissioner of Taxation*¹⁹) ATO je naposljetku zaključio kako *bitcoin* nije “strana valuta” za potrebe primjene odjeljka 775 (*Division 775*) australskog *Income Tax Assessment Act* iz 1997., odnosno odredbi o priznavanju i oporezivanju dobiti ili gubitaka od razmjene stranih valuta. ATO zaključuje kako se poslovanje *bitcoina* po svojoj pravnoj prirodi ne razlikuje od poslova razmjene stvari (*barter*) te da se poreznopravne posljedice moraju ravnati sukladno tome.

Singapurska vlada razmjerno je općenito definirala virtualne valute kao nematerijalne oblike pohrane vrijednosti (*non-physical stores of value*) koji se mogu razmijeniti za dobra i usluge na mjestima na kojima su prihvaćeni (*that can be exchanged for goods and services at places that accept them*).²⁰ Singapurska monetarna vlast *Monetary Authority of Singapore* (MAS) nije nadležna za regulaciju virtualnih valuta jer se ne smatraju zakonskim sredstvima plaćanja ni vrijednosnim papirima. Usprkos tome, MAS je 2014. godini objavio da će nadzirati

¹⁵ *Ibid.*, točka 24.

¹⁶ *Income Tax Assessment Act* 1997, section 995-1.

¹⁷ *Currency Act* 1965, članci 8.1., 9. i 11., dostupno na: http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/ca1965120/ (3. lipnja 2017.).

¹⁸ *Moss v. Hancock* (1899) 2 QB 111.

¹⁹ *Travelex Ltd v. Commissioner of Taxation* [2010] HCA 33 241 CLR 510; 84 ALJR 683; 270 ALR 256 29 Sep 2010, Case Number: S79/2010.

²⁰ Vidi na: <http://www.moneysense.gov.sg/understanding-financial-products/investments/consumer-alerts/virtual-currencies.aspx> (7. lipnja 2017.).

posrednike koji se bave virtualnim valutama radi sprečavanja pranja novaca i financiranja terorizma.²¹ Ipak, kao što će biti izloženo u nastavku članka, za potrebe oporezivanja singapurskim općim porezom na promet transakcije *bitcoinom* smatraju se uslugama.

Ministarstvo financija SR Njemačke (*Bundesfinanzministerium*) ne smatra *bitcoin* elektroničkim novcem, niti stranom valutom, već jedinicom za mjerenje (*Rechnungseinheit*) koja se približava konceptu privatnog novca.²² U Austriji je situacija u pogledu definicije prirode *bitcoina* ambivalentna. Naime, dok je Ministarstvo financija izričito isključilo da je riječ o financijskom instrumentu²³, Ministarstvo gospodarstva zauzelo je stav da *bitcoin* "očito ima karakteristike valute, odnosno sredstva za plaćanje, a to je da ima svrhu biti sredstvom razmjene" (*Bitcoins besitzen offensichtlich den spezifisch für eine Währung bzw. ein Zahlungsmittel charakteristischen Austauschzweck*) te da *bitcoin* nije po svojoj prirodi dobro jer mu nedostaje druga, vlastita namjena (osim da bude sredstvo razmjene, op. a.) (*fehlt ihnen jeder eigene Gebrauchsnutzen*).²⁴ Ipak, ministar gospodarstva bio je upitan za ocjenu pravne prirode *bitcoina* radi primjene austrijskog trgovačkog zakonika (*Gewerbeordnung*) te je izjavio kako nije nadležan procijeniti pravnu prirodu *bitcoina* za potrebe primjene poreznih propisa. Budući da su predmet proučavanja u ovom članku poreznopravni aspekti *bitcoin* transakcija, relevantniji je stav Ministarstva financija koje zaključuje da *bitcoin* nije financijski instrument.

²¹ Vidi na: <http://www.mas.gov.sg/news-and-publications/media-releases/2014/mas-to-regulate-virtual-currency-intermediaries-for-money-laundering-and-terrorist-financing-risks.aspx> (7. lipnja 2017.).

²² Ministarstvo financija odgovorilo je na upit parlamentarnog zastupnika FPD-a Franka Schäfflera, dostupno na: <http://www.frankschaeffler.de/bitcoin-alle-anfragen-und-antworten-im-volltext/>. Relevantni medijski članci: <https://www.theguardian.com/technology/2013/aug/19/bitcoin-unit-of-account-germany> (7. lipnja 2017.).

²³ Rechtliche Klarstellung zu Bitcoin und weiteren virtuellen Währungen (1485/AB) od 23. srpnja 2014. godine, dostupno na: https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/AB/AB_01485/index.shtml (5. svibnja 2017.).

²⁴ Rechtliche Klarstellung zu Bitcoin und weiteren virtuellen Währungen (1446/AB) od 22. srpnja 2014. godine, dostupno na: https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/AB/AB_01446/index.shtml. Relevantni medijski članci: <http://www.faz.net/aktuell/finanzen/devisen-rohstoffe/digitale-waehrung-deutschland-erkennt-bitcoins-als-privates-geld-an-12535059.html>; <http://www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/finanzministerium-erkennt-bitcoins-als-zahlungsmittel-an-a-917151.html> (5. svibnja 2017.).

I susjedna je Slovenija donekle regulirala pitanje pravne prirode *bitcoina* – negativnom definicijom. Slovenija je tako odredila kako *bitcoin* nije novčano sredstvo u smislu članka 4. točke 7. *Zakona o plaćilnih storitvah in sistemih*, niti se smatra financijskim instrumentom.²⁵

Zanimljiv je stav britanske porezne službe (*Her Majesty's Revenue and Customs*, HMRC) koja navodi kako kriptovalute imaju jedinstven identitet te da se ne mogu poistovjećivati ni s jednim drugim oblikom investicije ili mehanizma za plaćanje.²⁶

Iako sljedeće države neće biti predmetom dublje analize poreznopravnih propisa, odlučila sam iznijeti njihovu pravnu klasifikaciju virtualnih valuta kako bi se dodatno upozorilo na raznolikost, pa čak i konfuziju u konceptima koja vlada u pogledu pravne prirode *bitcoina*. Nizozemsko ministarstvo financija navodi kako se *bitcoin* ne može smatrati pravnim sredstvom plaćanja jer nema centralizirani nadzor ni potrebnu stabilnost. *Bitcoin* se ne može tretirati ni kao elektronički novac ni kao financijski proizvod.²⁷ Stav norveške porezne uprave (*Skatteetaten*), estonske porezne uprave (*Maksu-ja Tolliamet*) i finske porezne uprave (*Vero Skatt*) jest da *bitcoin* nije ni elektronički novac ni vrijednosni papir, nego dobro.²⁸

Iz svega navedenoga možemo zaključiti kako je pravna priroda *bitcoina* sve samo ne jasna. Naime, zasad većina ovdje analiziranih država zauzima stav

²⁵ Mišljenje Finančne uprave Republike Slovenije, *Davčna obravnava poslovanja z virtualno valuto po ZDoh-2 in ZDDPO-2*, Podrobnejši opis, 1. izdanje, 1. svibnja 2017., dostupno na: http://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/.

²⁶ "Cryptocurrencies have a unique identity and cannot therefore be directly compared to any other form of investment activity or payment mechanism." *Policy paper, Revenue and Customs Brief 9 (2014): Bitcoin and other cryptocurrencies*, dostupno na: <https://www.gov.uk/government/publications/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies> (4. lipnja 2017.).

²⁷ Antwoord van de Minister van Financiën op vragen van het lid Nijboer (PvdA) aan de minister van Financiën over de opkomst van de Bitcoin als digitale betaaleenheid (ingezonden 10 april 2013), odgovori na pitanja 5., 6. i 7., dostupno na: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:t7zxIBU5t9wJ:https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2013/06/07/antwoorden-op-vragen-bitcoin/antwoorden-op-vragen-bitcoin.pdf+%&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=hr> (10. svibnja 2017.).

²⁸ Bal, A., *Bitcoin Transactions: Recent Tax developments and Regulatory Responses*, Derivatives & Financial Instruments, sv. 17, br. 5, 2015., dostupno na: https://www.ibfd.org/IBFD-Products/Journal-Articles/Derivatives-and-Financial-Instruments/collections/dfi/html/dfi_2015_05_int_2.html (8. lipnja 2017.).

kako nije riječ o financijskom instrumentu, nego o dobru. Međutim, postoje države za koje se može reći da ne dijele takav čvrst stav, poput SR Njemačke, koja *bitcoin* ipak smatra "jedinicom za mjerenje", ili Ujedinjenog Kraljevstva i Slovenije, koji ne donose nikakvu definiciju pravne prirode *bitcoina*.

U nastavku članka objašnjen je utjecaj različitih kvalifikacija pravne prirode *bitcoina* na modele oporezivanja tih transakcija. Radi preglednosti pravne analize, ista je raščlanjena na neizravne i izravne poreze.

3. OPOREZIVANJE *BITCOIN* TRANSAKCIJA NEIZRAVNIM POREZIMA

Oporezivanje *bitcoin* transakcija neizravnim porezima izvan Europske unije znatno se razlikuje od njihova oporezivanja tim porezima unutar Europske unije.

a) Poreznopravna regulacija izvan Europske unije

Kvalifikacija *bitcoina* posebno je važna u pitanjima oporezivanja neizravnim porezima. Naime, u većini zemalja koje imaju neku vrstu općeg poreza na promet plaćanja novcem izuzeta su od oporezivanja tim porezom. Drugim riječima, činidba koja se sastoji u davanju novca kao protunaknade za kupljeno dobro ili pruženu uslugu jest oslobođena od terećenja općim porezom na promet. To se oslobođenje u pravilu odnosi samo na transakcije s valutama koje su zakonsko sredstvo plaćanja. I hrvatski Zakon o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine, br. 73/2013, 148/2013, 143/2014, 115/2016; Rješenje USRH 99/2013, 153/2013, dalje u tekstu: ZPDV) ima predviđeno to oslobođenje u članku 40., stavku 1., točki e).²⁹ Međutim, kao što je vidljivo iz prethodnog poglavlja, velik broj zemalja smatra plaćanje *bitcoinom* ugovorom o razmjeni (*barter*), što povlači za sobom oporezivanje obiju transakcija porezom na dodanu vrijednost.

Tako su, primjerice, u Australiji obveznici australskog poreza na dodanu vrijednost (*goods-and-services tax*, GST) sve do 30. lipnja 2017. godine morali plaćati australski porez na dodanu vrijednost ako prodaju virtualne valute te

²⁹ Navedena odredba glasi: "PDV-a su oslobođene ... e) transakcije, uključujući posredovanje, u vezi s valutama, novčanicama i kovanicama koje se koriste kao zakonsko sredstvo plaćanja, osim kolekcionarskih predmeta, odnosno kovanica od zlata, srebra ili drugog metala te novčanica koje se u pravilu ne koriste kao zakonsko sredstvo plaćanja ili kovanica od numizmatičkog interesa."

su bili obvezni platiti taj porez ako prime *bitcoine* kao oblik plaćanja.³⁰ To je bio odraz činjenice da se *bitcoin* nije smatrao valutom. Ako je isporuka dobara, odnosno pružanje usluga bilo oporeziva transakcija, tada se GST plaćen na primljene *bitcoine* mogao koristiti kao ulazni GST te odbiti od GST-a po izlaznim računima.

Vidljivo je kako su *bitcoin* transakcije u Australiji sve donedavno bile podložne dvostrukom oporezivanju tamošnjim porezom na dodanu vrijednost, odnosno GST-om. Na taj je način trgovanje *bitcoinima* na australskom tržištu bilo znatno oslabljeno. Takva politika izazvala je kritike u australskoj zajednici *start-up* trgovačkih društava, pa je australska vlada ukinula oporezivanja kupnje *bitcoina* GST-om od 1. srpnja 2017. godine kao jednu od mjera za pozicioniranje Australije kao globalnog centra za financijsku tehnologiju.³¹ Digitalne se valute od 1. srpnja u Australiji, za potrebe primjene GST-a, tretiraju poput pravog novca (*allowing digital currencies to be treated just like money for GST purposes*).

Singapurska porezna uprava (*Inland Revenue Authority of Singapore, IRAS*) navodi kako se za potrebe primjene njihova poreza na dodanu vrijednost (*Goods and services tax, GST*) transakcije plaćene u *bitcoinima* ne smatraju niti novcem, niti valutom, niti dobrom, nego uslugom koja nije oslobođena GST-a.³² Singapurska porezna uprava smatra plaćanje *bitcoinima* pružanjem usluga zato što ista uključuje davanje prava korištenja nad *bitcoinima* (*The supply of bitcoins would be treated as a supply of services as it involves the granting of the interest in or right over the bitcoins*). Smatra se kako postoje oporezive transakcije na objema stranama – pružanje roba ili usluga kupcu te pružanje usluga prodavaču od strane kupca ako potonji plaća robu ili usluge *bitcoinima*. To vrijedi naravno samo ako su obje strane u sustavu GST-a. Ako se *bitcoinima* plaća roba ili usluge koje se prodaju izvan Singapura (zapravo je riječ o izvozu *bitcoina*), tada

³⁰ Australian Taxation Office, *Tax treatment of crypto-currencies in Australia – specifically bitcoin*, dostupno na: <https://www.ato.gov.au/General/Gen/Tax-treatment-of-crypto-currencies-in-Australia---specifically-bitcoin/> (9. lipnja 2017.).

³¹ Budget 2017 – 2018, *Backing innovation and FinTech*, dostupno na: http://www.budget.gov.au/2017-18/content/glossies/factsheets/html/FS_innovation.htm. U tom smislu vidjeti i Senate Economics References Committee, *Digital currency—game changer or bit player*, 4. kolovoza 2015. godine, 71 str., dostupno na: http://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/Senate/Economics/Digital_currency/Report (9. lipnja 2017.).

³² Inland Revenue Authority Singapore, *e-Commerce*, dostupno na: <https://www.iras.gov.sg/irashome/GST/GST-registered-businesses/Specific-business-sectors/e-Commerce/> (9. lipnja 2017.).

će plaćanje *bitcoinima* biti oslobođeno GST-a, točnije primijenit će se porezna stopa od 0 % (što znači da će platitelj *bitcoinova* smjeti odbiti GST po ulaznim računima, ali da neće morati naplatiti GST po izlaznim računima). Kao oblik porezne olakšice propisano je kako se GST neće morati naplatiti za transakcije unutar virtualnog svijeta (odnosno svijeta mrežnih videoigara – *gaming world*) sve dok se iste vrijednosti ne zamijene za pravi novac, robu ili usluge. Prodaja *bitcoina*, naravno, povlači za sobom oporezivanje GST-om kao što je već bilo spomenuto. Međutim, ako prodavatelj *bitcoina* djeluje isključivo kao posrednik u prodaji *bitcoina*, a ne kao principal, odnosno vlasnik *bitcoina*, tada će GST-om biti oporeziva isključivo provizija koja se na tu uslugu naplaćuje. To pravilo vrijedi pod uvjetom da je takva djelatnost prijavljena u sustav GST-a te da nije riječ o pružanju usluga osobama koje se nalaze izvan Singapura.

Poznata je činjenica kako u SAD-u ne postoji klasični sustav poreza na dodanu vrijednost kakav poznajemo u drugim državama. Naime, na saveznoj razini uopće ne postoji opći porez na promet, već isključivo posebni porezi na promet određenih proizvoda, dok se opći porez na promet pojavljuje na razini (većine) saveznih država. Opet, na razini saveznih država ne postoji klasični porez na dodanu vrijednost kakav poznajemo u Europskoj uniji, nego je u primjeni jednofazni porez na promet u trgovini na malo³³, tzv. *sales tax*. Taj porez obračunava prodavatelj robe na malo krajnjem potrošaču na prodajnu cijenu proizvoda. Budući da se, sukladno mišljenju IRS-a³⁴, *bitcoin* u SAD-u smatra dobrom, a ne valutom, postavilo se pitanje treba li se plaćati *sales tax* na kupnje *bitcoina*. Naime, ako je riječ o ugovoru o zamjeni stvari (*barter agreement*), tada dolazi do dviju isporuka koje bi potencijalno mogle biti oporezive. Uputa IRS-a o oporezivanju transakcija virtualnih valuta nije dala odgovor na to pitanje. Ipak, razjašnjenje je došlo od porezne uprave savezne države New York u obliku mišljenja u kojem se navodi kako je doista riječ o ugovoru o zamjeni (*barter*) u kojem dolazi do dviju istodobnih prodaja. Uporaba virtualnih valuta za plaćanje nabave dobara ili usluga u državi New York smatra se ugovorom o zamjeni (*barter*). Međutim, za potrebe primjene njihova poreza na promet (*sales tax*) virtualne se valute smatraju nematerijalnom imovinom (*intangible property*). Budući da kupnja, odnosno uporaba nematerijalne imovine nije podložna porezu na promet, stjecanje virtualnih valuta od strane stranke

³³ Više o jednofaznom porezu na promet u trgovini na malo vidi: Šimović, J., u: Jelčić, B.; Lončarić-Horvat, O.; Šimović, J.; Arbutina, H.; Mijatović, N., *Financijsko pravo i financijska znanost*, Narodne novine, Zagreb, 2010., str. 383.

³⁴ *Op. cit.*, bilj. 12.

u ugovoru o zamjeni nije podložno oporezivanju tim porezom.³⁵

Iz prikaza odabranih modela oporezivanja *bitcoina* neposrednim porezima izvan Europske unije vidljiva je tendencija oslobođenja transakcija u kojima se upotrebljava *bitcoin* kao sredstvo plaćanja od tereta dvostrukog oporezivanja porezom na promet. Valja napomenuti kako do toga dolazi usprkos činjenici da države nisu sklone prihvatiti pravnu kvalifikaciju virtualnih valuta kao pravo novca, već kao dobra, odnosno imovine. U tom aspektu Europska unija zauzela je potpuno različit stav.

b) Poreznopravna regulacija unutar Europske unije (slučaj Hedqvist)

Poznata je činjenica kako su izravni porezi ostali i dalje u legislativnoj ovlasti država članica s obzirom na to da je pravo na ubiranje poreza ključan aspekt suverenosti država članica Europske unije. Ovlasti koje su prenesene na Europsku uniju vrlo su ograničenoga opsega. Budući da se, u skladu s člankom 115. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (dalje u tekstu: UFEU), mjere o usuglašavanju poreznih odredbi moraju usvajati jednoglasno, broj tih odredaba u području izravnih poreza ostao je dosta ograničen. Kako je razvoj poreznih odredbi u EU-u bio usmjeren k ostvarivanju neometanog funkcioniranja jedinstvenog tržišta, aktivnost u području neizravnih poreza bila je puno snažnija od one u području izravnih poreza. Stoga jedini porez koji se može smatrati doista "europskim porezom" jest porez na dodanu vrijednost – PDV. PDV je reguliran Direktivom Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost.³⁶

U vezi s oporezivanjem *bitcoina* porezom na dodanu vrijednost nedavno je donesena presuda Suda Europske unije koju ćemo u nastavku, zbog njezine važnosti, izložiti u cijelosti. Naime, 2. lipnja 2014. godine švedski Vrhovni upravni sud podnio je zahtjev za prethodnu odluku Sudu Europske unije u predmetu Hedqvist (C-264/14) u kojemu je zatražio očitovanje o poreznom tretmanu *bitcoina*, točnije o plaćanju poreza na dodanu vrijednost na transak-

³⁵ New York State Department of Taxation and Finance, Technical Memorandum TSB-M-14(5)C, (7)I, (17)S Corporation Tax Income Tax Sales Tax December 5, 2014, *Tax Department Policy on Transactions Using Convertible Virtual Currency*, dostupno na: https://www.scribd.com/document/249610308/Tax-Department-Policy-on-Transactions-Using-Convertible-Virtual-Currency-7i-17s?ad_group=&campaign=Skimbit%2C+Ltd.&content=10079&irgwc=1&keyword=ft750noi&medium=affiliate&source=impactradius (8. lipnja 2017.).

³⁶ Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost, OJ L 347, 11. 12. 2006., str. 1 – 118.

cije zamjene tradicionalnih valuta u virtualnu valutu *bitcoin* ili obratno, koje je porezni obveznik želio izvršavati posredstvom jednog trgovačkog društva.

Činjenično stanje predmeta jest sljedeće. Porezni obveznik obavljao bi transakcije u elektroničkom obliku, posredstvom internetske stranice trgovačkog društva osnovanog za te potrebe. To bi društvo jedinice virtualne valute kupovalo izravno od privatnih osoba i poduzeća ili na međunarodnoj burzi. Društvo bi jedinice *bitcoina* zatim moglo preprodati na međunarodnoj burzi ili ih pohraniti. Osim toga, društvo poreznog obveznika te bi jedinice prodavalo privatnim osobama ili poduzećima koji bi izvršili narudžbu preko internetske stranice društva. Ako bi kupac prihvatio cijenu *bitcoina* koju bi društvo ponudilo u švedskim krunama, nakon zaprimanja uplate prodane jedinice virtualne valute *bitcoin* automatski bi se doznačivale na naznačenu *bitcoin* adresu. Jedinice virtualne valute *bitcoin* koje to društvo prodaje mogle bi biti ili jedinice koje društvo kupi izravno na burzi, nakon što je kupac izvršio narudžbu, ili već pohranjene jedinice. Cijena koju bi to društvo nudilo klijentima određivala bi se prema važećoj cijeni na posebnoj burzi na koju bi se dodavao određeni postotak. Razlika između kupovne i prodajne cijene bila bi dobit društva poreznog obveznika. Društvo ne bi naplaćivalo nikakve druge troškove.

Ukratko, transakcije koje je porezni obveznik planirao svodile bi se na kupnju i prodaju jedinica virtualne valute *bitcoin* u zamjenu za nacionalnu valutu kao što je švedska kruna ili obratno. Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku nije vidljivo da bi te transakcije uključivale plaćanja u *bitcoinima*.

Prije nego što je počeo obavljati te transakcije porezni obveznik zatražio je prethodno mišljenje švedske Komisije za poreznopravna pitanja kako bi dobio odgovor na pitanje plaća li se PDV kod kupnje i prodaje jedinice virtualne valute *bitcoin*.

Ta je Komisija u mišljenju od 14. listopada 2013. godine, pozivajući se na presudu *First National Bank of Chicago* (C-172/96, EU:C:1998:354), zaključila da će porezni obveznik nuditi uslugu zamjene valuta uz naknadu. Komisija je, međutim, smatrala da se na uslugu zamjene valuta primjenjuje izuzeće iz članka 9. u poglavlju 3. švedskog Zakona o porezu na dodanu vrijednost.

Naime, Komisija za poreznopravna pitanja smatrala je da je virtualna valuta *bitcoin* sredstvo plaćanja koje se upotrebljava na način sličan zakonskim sredstvima plaćanja. Usto, Komisija je smatrala da se izraz "zakonita sredstva plaćanja" iz članka 135. stavka 1. točke (e) Direktive o PDV-u upotrebljava kako bi se suzilo područje primjene izuzeća u pogledu novčanica i kovanica.

Slijedom toga Komisija smatra da taj izraz “zakonita sredstva plaćanja” treba shvatiti u smislu da se on odnosi samo na novčanice i kovanice, a ne na valute.

Švedska porezna uprava protiv takve je odluke Komisije podnijela tužbu pred *Högsta förvaltningsdomstolenom* (Vrhovni upravni sud), tvrdeći da usluga iz zahtjeva koji je podnio porezni obveznik nije obuhvaćena izuzećem iz članka 9. u poglavlju 3. Zakona o PDV-u.

Kao što je već navedeno, 2. lipnja 2014. godine švedski je Vrhovni upravni sud podnio zahtjev za prethodnu odluku Sudu Europske unije u predmetu C-264/14 u kojem je naveo dva prethodna pitanja:

“1. Treba li članak 2. stavak 1. Direktive o PDV-u tumačiti na način da transakcije opisane kao zamjena virtualne valute za tradicionalnu valutu i obratno, koje se obavljaju uz plaćanje naknade koju pružatelj usluge uključuje kod obračunavanja tečaja, predstavljaju isporuku usluga uz naknadu?

2. Ako je odgovor na prvo pitanje potvrđan, treba li članak 135. stavak 1. [te Direktive] tumačiti tako da je gore navedena transakcija zamjene valuta izuzeta od plaćanja poreza?”.

Nije iznenađujuće da je Sud odgovorio potvrđno na prvo pitanje. Kupnja i prodaja *bitcoina* doista ulazi u definiciju “pružanja usluge” kako je to određeno Direktivom o PDV-u. Znači, u principu bi kupoprodaja *bitcoina* trebala biti podložna porezu na dodanu vrijednost, osim ako ne potpada pod neku od iznimaka propisanih Direktivom.

Zanimljivo je da je Sud u odgovoru na prvo pitanje zaključio kako je *bitcoin* doista valuta, a ne kako su drugi okarakterizirali – roba, ugovor ili imovinsko pravo. To je vidljivo iz odlomka 24. presude:

“Kao prvo, treba reći da se virtualna valuta s dvostranim tokom ‘bitcoin’, koja će se zamjenjivati s tradicionalnim valutama u okviru transakcija zamjene valuta, ne može smatrati ‘materijalnom imovinom’ u smislu članka 14. Direktive o PDV-u jer je, kako je to navela i nezavisna odvjetnica u točki 17. svojeg mišljenja, jedina svrha te virtualne valute da služi kao sredstvo plaćanja...”

Drugo je pitanje mogu li se transakcije o kojima je riječ smatrati izuzetima sukladno izuzećima predviđenima u članku 135. stavku 1.

Pravno gledajući, da bi određena valuta potpala pod izuzeća predviđena člankom 135. stavkom 1., valuta treba biti zakonsko sredstvo plaćanja. To je vidljivo iz samog teksta tog članka koji glasi:

“1. Države članice obvezne su izuzeti sljedeće transakcije:

[...]

(d) transakcije, uključujući ugovaranje, koje se odnose na depozitne i teku-

će račune, plaćanja, transfere, dugove, čekove i druge utržive instrumente, ali isključujući naplatu dugova;

(e) transakcije, uključujući ugovaranje, koje se odnose na valutu, novčanice i kovanice koje se koriste kao zakonito sredstvo plaćanja, s izuzetkom kolekcionarskih predmeta [kolekcionarskih novčanica i kovanica], odnosno zlata, srebra ili drugog metalnog novca ili novčanica koje se obično ne koriste kao zakonito sredstvo plaćanja ili kovanica [i novčanica] od numizmatičkog značaja;

(f) transakcije, uključujući ugovaranje ali ne i upravljanje ili pohranu, [u vezi s] dionicama, udjelima u društvima ili udruženjima, dužničkim i ostalim vrijednosnim papirima, ali isključujući dokumente kojima se utvrđuje vlasništvo nad robom te prava i vrijednosne papire iz članka 15. stavka 2.”

Bitcoin očito nije zakonsko sredstvo plaćanja ni u jednoj državi, što je i izazvalo švedski Vrhovni upravni sud da podnese Sudu to pitanje.

Međutim, Europski sud u svojoj presudi dovodi u pitanje izraz “valuta”. U tom kontekstu navodi kako se pojmovi korišteni u odredbi članka 135. stavka 1. (e) trebaju tumačiti i primjenjivati ujednačeno, imajući u vidu verzije sastavljene na svim jezicima Unije (vidjeti u tom smislu presude *Velvet & Steel Immobilien*, C-455/05, EU:C:2007:232, t. 16. i navedenu sudsku praksu te Komisija/Španjolska, C-189/11, EU:C:2013:587, t. 56.).

Sud dalje navodi da, kada postoje jezične razlike, doseg pojedinog izraza ne smije se ocjenjivati na temelju tumačenja koje je isključivo gramatičko. Taj izraz treba tumačiti uzimajući u obzir kontekst kojemu on pripada, ciljeve i strukturu Direktive o PDV-u (odlomak 47. presude).

Prema zaključku Suda: “Transakcije koje uključuju valute koje nisu tradicionalne, odnosno koje nisu novac koji se koristi kao zakonsko sredstvo plaćanja u jednoj ili više zemalja, pod uvjetom da učesnici u transakciji prihvaćaju tu valutu kao alternativno sredstvo plaćanja u odnosu na zakonska sredstva plaćanja, predstavljaju financijske transakcije.” (odlomak 49. presude).

Očito je kako je Sud na taj način pristupio teleološkom tumačenju teksta Ugovora. To je vidljivo iz sljedećega: “Nadalje, kao što je i D. Hedqvist (porezni obveznik, op. a.) u osnovi tvrdio na raspravi, posebice u slučaju transakcija zamjene valuta, poteškoće u pogledu utvrđivanja porezne osnovice i iznosa PDV-a koji se može odbiti mogu biti identične bez obzira radi li se o zamjeni tradicionalnih valuta, kod koje se u pravilu primjenjuje izuzeće sukladno članku 135. stavku 1. točki (e) Direktive o PDV-u, ili o zamjeni takve valute za virtualnu valutu s dvostranim tokom koja, iako nije zakonsko sredstvo pla-

ćanja, predstavlja sredstvo plaćanja prihvaćeno među učesnicima transakcije i obratno.”

Takav pristup Suda Europske unije, kojim se ipak znatno odstupa od samog teksta Direktive, nije neobjašnjiv. Naime, važno je napomenuti kako *bitcoin* u doba donošenja Direktive (2006. godine) nije postojao te kako se ovakvom interpretativnom metodom može osigurati suvremenost Direktive o PDV-u.

Iz ove presude proizlazi kako Sud, barem za potrebe oporezivanja PDV-om, smatra *bitcoine* novcem te sukladno tome primjenjuje na transakcije *bitco-inima* izuzeće od oporezivanja PDV-om, predviđeno u članku 135., stavku 1., točki 5. Direktive o PDV-u.

Analizirajući ovu presudu može se ustvrditi kako je ona izrazito povoljna za tržište virtualnih valuta na području Europske unije jer oslobađa kupnje u kojima je plaćanje izvršeno *bitcoinom* ili nekom drugom sličnom virtualnom valutom od dvostrukog plaćanja PDV-a. U tom kontekstu valja ustvrditi kako je ova presuda u liniji s poreznim trendovima u ostalim svjetskim *fin-tech* centrima koji su bili analizirani u ranijem dijelu članka (Australija, Singapur, SAD).

c) Oporezivanje bitcoin transakcija hrvatskim porezom na dodanu vrijednost

Naposljetku, kakav bi trebao biti poreznopravni režim oporezivanja *bitcoin* transakcija u Republici Hrvatskoj hrvatskim porezom na dodanu vrijednost (PDV)? Uvodno napominjemo kako je pitanje vezano uz primjenu PDV-a na aktivnosti posredovanja pri kupnji i prodaji virtualne valute *bitcoin* već postavljeno Poreznoj upravi Republike Hrvatske (PURH) te kako je ona dala mišljenje 7. svibnja 2015. godine.³⁷ Naime, porezni obveznik koji se bavio kupnjom i prodajom virtualne valute *bitcoin* obratio se s upitom u kojem je postavljeno pitanje jesu li transakcije, uključujući posredovanje, u vezi s virtualnim valuta-ma, kao što je *bitcoin*, oslobođene plaćanja PDV-a.

PURH se, nakon citiranja relevantnih zakonskih odredbi te upita poslanog Hrvatskoj narodnoj banci, očitovao na sljedeći način:

“U svom odgovoru URBROJ: 282-810-19-05-14/ST/DO od 27. lipnja 2014. u vezi poslovanja s *bitcoinom* Hrvatska narodna banka (u daljnjem tekstu: HNB) navodi da *bitcoin* ne potpada niti pod jednu zakonom reguliranu kategoriju sredstava plaćanja te da prema članku 21. Zakona o Hrvatskoj na-

³⁷ Mišljenje Porezne uprave od dana 7. svibnja 2015. godine, Br. klase: 410-19/14-01/380, Ur. br.:513-07-21-01/15-2, dostupno na: http://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Lists/misljenje33/Display.aspx?id=19252.

rodnoj banci i članku 4. Zakona o deviznom poslovanju *bitcoin* ne predstavlja novac, niti sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj niti stranu valutu odnosno strano sredstvo plaćanja. U svom dopisu HNB navodi da obzirom da vrijednost *bitcoina* ne odražava vrijednost novca koji je za njega primljen, *bitcoin* ne može biti niti elektronički novac u smislu članka 2. točke 2. Zakona o elektroničkom novcu.

Nadalje, HNB navodi kako se prema njihovim saznanjima stavovi europskih država u odnosu na status virtualnih valuta (*bitcoin*) međusobno razlikuju te da neke države *bitcoin* smatraju proizvodom, neke imovinom, a neke financijskim instrumentom.

U skladu s navedenim, mišljenja smo da se za potrebe oporezivanja PDV-om *bitcoin* može smatrati prenosivim instrumentom u smislu članka 40. stavka 1. točke d) Zakona o PDV-u te da se oslobođenje od plaćanja PDV-a iz toga članka može primijeniti na transakcije, uključujući posredovanje u vezi s virtualnim valutama kao što je *bitcoin*.”

Prema tome, stav je PURH-a kako se *bitcoin* može smatrati prenosivim instrumentom (koji omogućuje ispunjenje novčane obveze) te kako se transakcije *bitcoinom* mogu smatrati izuzetima od obveze plaćanja PDV-a.

Važno je napomenuti kako je PURH do tog zaključka došao samostalno i neovisno o donošenju citirane presude Suda Europske unije u slučaju Hedqvist. Iako je rezultat pravne analize do kojeg je došla hrvatska Porezna uprava identičan onome iz presude Hedqvist, vidljivo je kako se pravna kvalifikacija *bitcoina* donekle razlikuje. Naime, europski Sud je u presudi naveo kako se *bitcoin* ima smatrati novcem, dok je PURH naveo da je riječ o “prenosivom instrumentu”. Ipak, presude Suda Europske unije dio su pravne stečevine Europske unije te su ih sve države članice Europske unije obvezne primjenjivati, što i PURH prepoznaje u svojem mišljenju. PURH navodi kako će nakon donošenja presude biti moguće promjene u poreznom tretmanu *bitcoina* u Republici Hrvatskoj. Izgleda da je pitanje oporezivanja *bitcoina* neizravnim porezima u Republici Hrvatskoj gotovo u cijelosti riješeno.

4. OPOREZIVANJE BITCOIN TRANSAKCIJA IZRAVNIM POREZIMA

Postavlja se nadalje pitanje oporezivanja *bitcoina* izravnim porezima. Naime, Sud je u presudi Hedqvist kvalificirao *bitcoin* kao novac za potrebe primjene Direktive o PDV-u.³⁸ To se mišljenje treba smatrati obvezujućim u svim

³⁸ Točnije primjene izuzeća od oporezivanja predviđenog člankom 135. stavkom 1. točkom (e) Direktive o PDV-u.

državama članicama u području primjene poreza na dodanu vrijednost, ali se ne treba smatrati obvezujućim i za pitanje pravne prirode *bitcoina* za potrebe oporezivanja izravnim porezima iz dvaju razloga.

Kao prvo, Sud nema legislativne, već isključivo interpretativne ovlasti zakonskih tekstova, i to na način da kazuistički (*in concreto*) odlučuje u predmetu koji mu je predložen. Iako pravomoćna odluka Suda ima ne samo *inter partes* učinak, već djeluje i *erga omnes* prema ostalim državama članicama, njezino je djelovanje restrigirano na određenu konstelaciju pravnih činjenica te primjenu relevantnih zakonskih tekstova na način na koji je to Sud interpretirao. Djelovanje Suda ne prelazi granice te konkretne pravne situacije. U ovom slučaju odluka Suda odnosi se na interpretaciju zakonskog teksta koji regulira samo PDV, stoga ona ne obvezuje države članice na primjenu te pravne kvalifikacije i na izravne poreze.

Drugi, dodatni argument u prilog istaknutoj hipotezi jest taj da su izravni porezi i dalje u isključivoj legislativnoj domeni država članica. U području legislative izravnih poreza EU može imati učinak samo ili putem donošenja direktiva koje su eksplicitni izraz volje država članica da se određeno pitanje u toj domeni regulira na razini EU ili putem negativne integracije. Do potonjeg dolazi samo u slučaju ako nacionalna odredba krši neku od temeljnih sloboda previđenih ugovorom te da stoga treba biti uklonjena. To ovdje nije slučaj.

Prema tome, budući da pitanje pravne kvalifikacije *bitcoina* nije ni u isključivoj ingerenciji EU-a, a ni ne zadire u temeljne tržišne slobode, njegova regulacija u materiji izravnih poreza ostaje u isključivoj nadležnosti država članica koje su slobodne definirati ga kako smatraju prikladnim (kao dobro, kao kapital ili kao uslugu). U nastavku teksta obradit će se različiti modeli pravne kvalifikacije *bitcoina* u području izravnih poreza, izvan i unutar Europske unije.

a) Poreznopravna regulacija izvan Europske unije

Ponovno, kako bi se odgovorilo na pitanje režima oporezivanja *bitcoina* izravnim porezima (porezima na dohodak odnosno dobit), valja pogledati pravnu praksu ostalih zemalja. Tako se, na primjer, u SAD-u³⁹ na transakcije *bitcoinima* trebaju primijeniti opća porezna načela vezana uz oporezivanje kapitalnih dobitaka. Sukladno američkom saveznom porezu na dohodak (*U.S. federal income tax*), porez se plaća na neto vrijednost kapitalnih dobitaka. Kako bi se odredila točna vrijednost primljene virtualne valute, ona se treba odrediti

³⁹ *Op. cit.* u bilj. 12.

prema tržišnoj vrijednosti procijenjenoj u američkim dolarima na dan primitka virtualne valute. Porezna stopa ovisi o duljini trajanja investicije, odnosno koliko dugo je neki investitor zadržao određeno kapitalno dobro nakon stjecanja. Naime, ako je porezni obveznik zadržao kapitalno dobro dulje od godinu dana od dana stjecanja, njegova dobit od kapitala smatrat će se “dugotrajnom investicijom” te će se oporezivati povoljnijom poreznom stopom od one predviđene za tzv. kratkoročne investicije, odnosno one koje traju kraće od godinu dana. Priznavanje kapitalnih gubitaka provodi se na sljedeći način: kapitalni gubici mogu se u potpunosti odbiti od kapitalnih dobitaka, a preostali iznos kapitalnih gubitaka može se odbiti od ostalog “običnog” dohotka do ukupno 3000 američkih dolara godišnje.

Sukladno mišljenju američke porezne uprave, ako porezni obveznik primi virtualnu valutu kao oblik plaćanja za pružena dobra ili usluge, on mora prilikom izračunavanja svojeg primitka uzeti u obzir iznos tržišne vrijednosti *bitcoina* izraženu u američkim dolarima na dan kada je te *bitcoine* primio.

Ako rudar (*miner*) zaradi *bitcoine* rudarenjem (*mining*), tada će se dohodak koji porezni obveznik ostvari kao samozaposlena osoba, a ne kao zaposlenik u okviru svojeg radnog mjesta, oporezivati sukladno načelima oporezivanja dohotka od samostalne djelatnosti, što znači da će se poslovni izdaci odbiti od poslovnih primitaka.

Ako bi pak zaposlenik dobio *bitcoine* kao nagradu za obavljeni posao, tada bi primljeni *bitcoini* predstavljali plaću koja bi se odredila u vrijednosti *bitcoina* preračunata u protuvrijednosti američkoga dolara na dan primanja.

U Australiji⁴⁰ *bitcoin* se smatra dobrom za potrebe oporezivanja porezom na kapitalnu dobit, tzv. *capital gains tax* (CGT). Općenito rečeno, ako vlasnik *bitcoina* raspolaže *bitcoinom* u privatne svrhe, što znači da ih upotrebljava kako bi kupio neko dobro za privatnu uporabu, neće biti dužan platiti porez na kapitalnu dobit, ali mu se kapitalni gubici neće priznavati ako je nabavna cijena *bitcoina* bila niža od 10.000 australskih dolara.

Ako je pak *bitcoin* korišten za poslovne svrhe, odnosno ako je primljen kao protunaknada za poslovne transakcije, u tom se slučaju primici od *bitcoina* trebaju tretirati poput običnih poslovnih primitaka, preračunato u pravu tržišnu vrijednost u australskim dolarima na dan ostvarivanja tog primitka. Isplata plaće u *bitcoina* umjesto u australskim dolarima smatra se isplatom u naravi te je podložna odredbama Zakona o određivanju naknada u naravi (*Fringe Be-*

⁴⁰ Australian Taxation Office, *op. cit.* u bilj. 19.

profits Tax Assessment Act). Naknade zarađene od prijenosa *bitcoina* koji su nastali rudarenjem (*mining*) za treću osobu tretirat će se kao poslovna dobit odnosno dohodak te će biti uključene u poreznu osnovicu poreznog obveznika. Svi izdaci priznavat će se kao porezno priznati izdaci. Porezni obveznici koji se bave kupnjom i prodajom *bitcoina* u sklopu mjenjačke djelatnosti dužni su plaćati porez na ostvarenu dobit. Izdaci, uključujući nabavu *bitcoina* za daljnju prodaju, dopušteni su. *Bitcoini* koje porezni obveznik posjeduje za potrebe daljnje preprodaje tretirat će se kao dionice te će porezni obveznik morati prijaviti sve *bitcoine* koje posjeduje na kraju svake poslovne godine.

U Singapuru oporezivanje dobiti ostvarene raspolaganjem *bitcoina* podliježe standardnim poreznim pravilima.⁴¹ Sukladno tome, ako neki obveznik poreza na dobit prima *bitcoine* kao naknadu za pružene usluge ili prodana dobra, odnosno plaća nabavljena dobra ili usluge, mora iskazati vrijednost te transakcije u singapurskim dolarima na dan kupoprodaje po tržišnim vrijednostima. Obveznici poreza na dobit koji se bave preprodajom *bitcoina* kao svojom glavnom djelatnošću dužni su obračunavati i plaćati porez na ostvarenu dobit. Međutim, društva koja ulažu u *bitcoine* kao u dugoročne ulagačke proizvode bit će prilikom prodaje *bitcoina* oslobođeni od plaćanja poreza s obzirom na to da se u Singapuru ne plaća porez na kapitalnu dobit. Odluka o tome treba li se određena prodaja smatrati prodajom kapitalnoga dobra ili dobiti od redovitog poslovanja ovisi o okolnostima svakog zasebnog slučaja (ovdje je riječ o činjeničnom pitanju, a ne o pravnome⁴²). U obzir će se uzimati okolnosti poput svrhe, učestalosti transakcija i duljine držanja *bitcoina* u vlasništvu.

b) Poreznopravna regulacija unutar Europske unije

Kao što je uvodno bilo navedeno, Njemačka je jedna od rijetkih zemalja koje smatraju virtualne valute nekom vrstom privatnog novca jer im pridaju karakteristike mjernih jedinica. To ima za posljedicu da se za porezne prilike *bitcoin* tretira poput stranih valuta. Sukladno tome, dohodak/dobit od prodaje virtualnih valuta unutar godine dana od nabave valute smatra se oporezivim

⁴¹ Vidi <https://www.iras.gov.sg/irashome/Businesses/Companies/Working-out-Corporate-Income-Taxes/Specific-topics/Income-Tax-Treatment-of-Virtual-Currencies/>.

⁴² *The word "trade" is not defined in the Income Tax Act. Whether or not a trade is being carried on is a question of fact. In determining whether a trade exists, the following factors will be examined*, dostupno na: <https://www.iras.gov.sg/irashome/Businesses/Companies/Working-out-Corporate-Income-Taxes/Taxable-and-Non-Taxable-Income/Determining-the-Existence-of-a-Trade/>.

dohotkom, dok su pak dohodak/dobit od prodaje nakon godinu dana od kupnje virtualne valute oslobođeni plaćanja poreza. Dohoci/dobit koji ne prelaze iznos od 600 eura neće biti oporezovani, međutim, u slučaju prekoračenja tog iznosa gubi se u potpunosti pravo na korištenje tog neoporezivog iznosa (tzv. *Freigrenze*).

Austrija, za razliku od Njemačke, ne smatra virtualne valute ni novcem ni financijskim sredstvom.⁴³ U slučaju da je riječ o prodaji *bitcoina* unutar godine dana od dana nabave, tada se treba platiti porez na dohodak (*Einkommensteuer*) jer se takva kupoprodaja smatra spekulativnom. Rudarenje, odnosno *mining*, smatra se komercijalnom djelatnošću (*gewerbliche Tätigkeit*) u kojoj se stvara nova vrijednost, pa se shodno tome i oporezuje kao i svako drugo stvaranje novih vrijednosti.

Ni u Sloveniji se *bitcoin* ne smatra ni novcem ni financijskim sredstvom. Taj je stav zauzet u mišljenju slovenske porezne uprave (*Finančne uprave Republike Slovenije*, FURS).⁴⁴ Poreznopravni režim svake transakcije određuje se prema okolnostima svakog pojedinačnog slučaja. Sukladno općim načelima slovenskog poreznog sustava oporezuje se sav dohodak ostvaren tijekom jedne kalendarske godine (čl. 15. slovenskog zakona o porezu na dohodak – *Zakon o dohodnini*, ZDoh). Dohodak čine sva primanja, neovisno o vrsti tih primanja, osim ako to nije drukčije određeno Zakonom. Dohodak ostvaren u naravi procjenjuje se sukladno tržišnoj vrijednosti na dan ostvarivanja tog primitka. Sukladno navedenom, svaki se oporezivi dohodak koji je ostvaren u *bitcoinima*, a ne u novčanoj valuti, oporezuje kao dohodak u naravi, s time da se vrijednost *bitcoina* preračunava u novčanu vrijednost u trenutku ostvarivanja dohotka. Smatra se da je dohodak ostvaren u trenutku kada je isplaćen, odnosno na neki drugi način stavljen na raspolaganje fizičkoj osobi.

U Sloveniji se porez na dohodak na kapitalne dobitke od otuđenja imovine ne plaća (članak 32. točka I. ZDoha), pa se sukladno tome ne plaća ni porez na dohodak u slučaju otuđenja *bitcoina*. U slučaju da se do stjecanja *bitcoina* dolazi rudarenjem, tada se takav dohodak treba oporezivati kao drugi dohodak (čl. 105. ZDoha). Ostvarivanje dohotka od samostalne djelatnosti regulirano je slično kao i u Republici Hrvatskoj. Obavljanje djelatnosti označava vršenje svake poduzetničke, poljoprivredne ili šumarske djelatnosti, slobodnog zanimanja ili druge neovisne samostalne djelatnosti, uključujući i iskorištavanje i otuđenje imovine i imovinskih prava. Tako se i primici ostvareni trgovanjem

⁴³ *Op. cit.* u bilj. 23.

⁴⁴ *Op. cit.* u bilj. 25.

bitcoinima ili rudarenjem *bitcoina* koje fizička osoba ostvaruje u sklopu svoje samostalne djelatnosti oporezuju po istim principima kao i ostale samostalne djelatnosti, a to su u biti isti principi koji vrijede za oporezivanje dobiti pravnih osoba. Napokon, budući da slovenski zakon o porezu na dobit, *Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb* (ZDDPO) nema posebne odredbe o oporezivanju prihoda ostvarenih trgovanjem *bitcoinima*, vrijede općeniti principi za određivanje osnovice poreza na dobit, sukladno kojima se svi prihodi smatraju oporezivima, osim onih koji nisu zakonom izrijekom isključeni. S obzirom da to nije slučaj s dobitima od prodaje virtualnih valuta, ti se dobiti trebaju oporezivati kao i svi ostali.

Iz navedenoga se može zaključiti kako se *bitcoin* transakcije u Sloveniji oporezuju izravnim porezima na različite načine, ovisno o načinu ostvarivanja dohodaka/dobiti te svojstvu osobe koja te dobitke ostvaruje. Ovisno o okolnostima slučaja može se plaćati porez na dohodak od nesamostalnog rada (primitak u naravi), porez na dohodak od samostalne djelatnosti, porez na drugi dohodak (rudarenje) ili porez na dobit. Jedino se na kapitalni dohodak od prodaje imovine koji ostvaruje fizička osoba ne plaća porez, naravno, ako pritom nije riječ o ostvarivanju dohotka u sklopu samostalne djelatnosti.

Podsjetimo se kako je stav porezne službe Ujedinjenog Kraljevstva da kriptovalute imaju jedinstveni identitet te se ne mogu poistovjeđivati ni s jednim drugim oblikom investicije ili mehanizma za plaćanje.⁴⁵ Oporezivanje transakcija *bitcoinima* u Ujedinjenom Kraljevstvu ovisi o vrsti aktivnosti oko *bitcoina* te o svojstvu stranaka uključenih u samu aktivnost. Porezi kojima te transakcije mogu biti oporezovane su porez na dobit (*corporate tax*), porez na dohodak (*income tax*) i porez na kapitalnu dobit (*capital gains tax*). Tako, primjerice, neke transakcije mogu po svojoj naravi biti toliko spekulativne da se dobiti trebaju smatrati dobitima od igara na sreću. U tom se slučaju, sukladno britanskom poreznom pravu, dobiti neće oporezivati, ali se isto tako ni gubici neće priznavati.

Za gospodarstvenike koji prihvaćaju virtualne valute kao protunaknadu za svoje usluge ili prodana dobra vrijede općenita pravila vezana uz trenutak ostvarivanja prihoda te izračunavanja oporezive dobiti.

U Ujedinjenom Kraljevstvu pravila o oporezivanju dobiti od kupoprodaje deviza (mjenjački poslovi) primjenjuju se i na poslove koje uključuju *bitcoin* transakcije jer HMRC ne smatra kako bi trebalo donositi nova pravila veza-

⁴⁵ Vidi *supra*, str. 8.

na posebno za taj tip transakcija. Svi gospodarstvenici koji nemaju osnovano društvo (*non-incorporated businesses*) podložni su plaćanju poreza na dohodak (*income tax*).

Ako se dobitak od kupoprodaje *bitcoina* ne ostvari u sklopu neke gospodarstvene djelatnosti, tada se dobitak oporezuje kao kapitalna dobit porezom na kapitalnu dobit (*capital gains tax*).

c) Modeli poreznopravne regulacije u Republici Hrvatskoj

U nastavku obradit će se pitanja oporezivanja dobitaka od *bitcoina* hrvatskim porezom na dohodak, odnosno dobit.

Hrvatski Zakon o porezu na dohodak⁴⁶ (ZPDoh) razlikuje šest kategorija dohotka: dohodak od nesamostalnog rada, od samostalne djelatnosti, od imovine i imovinskih prava, od kapitala, od osiguranja i drugi dohodak. Oporezivanje ovisi o tome o kojoj je kategoriji poreza riječ. Za potrebe oporezivanja *bitcoina* trebamo uzeti u obzir različite vrste radnji vezane uz *bitcoine*.

d) Rudarenje *bitcoina*

Zanimljivo je stajalište sukladno kojem bi se rudarenje *bitcoina* moglo približiti dobitku od igara na sreću.⁴⁷ Naime, rudarenje je, pojednostavljeno rečeno, postupak provjere svake transakcije *bitcoina* na način da se rješavaju komplicirani algoritmi u zamjenu za novostvorene *bitcoine*. Međutim, svaki pokušaj rudarenja ne završava nagradom u obliku stjecanja novih *bitcoina*. Upravo suprotno, što je više *bitcoina* u optjecaju, to je rudarenje sve teže i teže. U tom se smislu rudarenje može približiti konceptu igara na sreću. S druge pak strane, vidljiv je i obrnuti trend intenziviranja kompjutorskih snaga radi rudarenja. Rudari s tzv. farmama servera gotovo su sigurni da će uspjeti izrudariti *bitcoine*. U tom bi se smislu aktivnost rudarenja *bitcoina* udaljila od hipoteze da je riječ o igri na sreću.

Članak 5. hrvatskog Zakona o igrama na sreću⁴⁸ izrijekom navodi sve oblike igara koje se mogu smatrati igrama na sreću. To su lutrijske igre, igre u casinima, igre klađenja te igre na sreću na automatima. Pravna analiza tog članka ne upućuje na to da bi se aktivnosti rudarenja *bitcoina* mogle podvesti pod defini-

⁴⁶ Zakon o porezu na dohodak, Narodne novine, br. 115/2016.

⁴⁷ Bal, *op. cit.* u bilj. 4, str. 385.

⁴⁸ Zakon o igrama na sreću, Narodne novine, br. 87/2009, 35/2013, 158/2013, 41/2014, 143/2014.

ciju igre na sreću. Stoga se hipoteza o oporezivanju *bitcoina* porezom na dobitke od igara na sreću može odbaciti kao neprikladna za hrvatski pravni sustav.

U svakom slučaju, stjecanje *bitcoina* rudarenjem mora se smatrati stjecanjem određene vrste primitka. Kakvom vrstom primitka, to ovisi o okolnostima u kojima je *bitcoin* rudaren. Tako, primjerice, ako je *bitcoin* izrudaren od zaposlenika u sklopu njegove redovite radne aktivnosti, tada bi se nagrada koju bi on primio trebala smatrati dohotkom od nesamostalnog rada jer članak 21. stavak 1. ZPDoha navodi kako se primicima po osnovi nesamostalnog rada (plaćom) smatraju svi primici koje poslodavac u novcu ili u naravi isplaćuje ili daje radniku po osnovi radnog odnosa, prema propisima koji uređuju radni odnos. Međutim, potrebno je uzeti u obzir i recentno mišljenje PURH-a⁴⁹ koji je odgovorio na sljedeći upit poreznog obveznika: “Što je *bitcoin*, može li hrvatsko poduzeće vršiti plaćanja u *bitcoinu* i postoje li ograničenja i opasnosti u transakcijama vezanim uz *bitcoin*?”. Nakon uvodnog citiranja ranije iznesene presude Suda EU-a u slučaju *Hedqvist* te svojeg mišljenja⁵⁰, PURH je napomenuo kako čl. 86. ZPDoha propisuje da: “Tijela državne uprave i pravosudna tijela i druga državna tijela, tijela i službe jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, zavodi, neprofitne organizacije, poduzetnici – pravne i fizičke osobe, obavljaju isplate primitaka koji se smatraju dohotkom obveznicima poreza na dohodak te isplate primitaka koji se ne smatraju dohotkom, odnosno na koje se ne plaća porez na dohodak fizičkim osobama na njihov žiroračun kod banke, a iznimno na njihov tekući račun sukladno posebnim propisima te u gotovom novcu na propisan način.” Taj je članak dodatno razrađen člankom 92. Pravilnika o porezu na dohodak⁵¹ (dalje u tekstu: Pravilnik PDoh), koji u stavku 3. navodi iznimke od obveze isplate primanja fizičkim osobama na žiroračun, odnosno regulira isplate koje se mogu izvršiti u gotovini. Sumarno, riječ je o mirovinama, nagradama nerezidentima za sudjelovanje na sportskim, umjetničkim i drugim natjecanjima u Republici Hrvatskoj, ako se do završetka natjecanja ne zna koji od natjecatelja ostvaruje pravo na novčanu nagradu, primitke od obavljanja sezonskih poslova, primitke koji se u skladu s člankom 8. Zakona ne smatraju dohotkom te određene primitke na koje se u skladu s

⁴⁹ Mišljenje Porezne uprave od dana 3. travnja 2017. godine, Br. kl.:410-01/17-01/472, Ur. br.: 513-07-21-01/17-3, dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Lists/misljenje33/Display.aspx?id=19514.

⁵⁰ PURH, *op. cit.* u bilj. 37.

⁵¹ Pravilnik o porezu na dohodak, Narodne novine, br. 10/2017.

člankom 9. Zakona ne plaća porez na dohodak, osim primitaka učenika i studenata na redovnom školovanju za rad preko učeničkih i studentskih udruga po posebnim propisima te stipendija. To znači da se isključivo isplate *tih* primanja mogu izvršiti gotovinskim plaćanjima.

U svojem mišljenju PURH je izjednačio isplate u gotovini s isplatama u *bitcoinima* navodeći kako se: "... za potrebe toga Zakona i Pravilnika, isplatama u gotovu novcu smatra izravna predaja gotova novca (novčanica i kovanica) i sve druge isplate obavljene izravno, odnosno mimo računa poreznih obveznika kod banke." Iz navedenoga PURH je zaključio kako hrvatsko poduzeće može fizičkim osobama vršiti isplate u *bitcoinima* samo za one vrste primitaka navedene u članku 92. stavku 3. Pravilnika PDoha.

Smatramo kako ovo mišljenje zaslužuje kritiku. Naime, ni u članku 92. Pravilnika PDoha, ni u članku 86. ZPDoha ne piše kako se isplata gotovine poistovjećuje sa "svim drugim isplatama obavljenima izravno, odnosno mimo računa kod banke" te da bi se stoga isplate *bitcoinima* mogle vršiti samo u slučajevima određenima stavkom 3. članka 92. To je proizvoljno tumačenje Zakona od strane PURH-a. Nadalje, čak i kada bi se prihvatilo takvo tumačenje, koje, po našem mišljenju, nema podloge u zakonskom tekstu, nije razumljiv *ratio legis* tog tumačenja. Nije razumljivo zašto PURH smatra kako je isplata u *bitcoinima* dopuštena u slučaju isplate, primjerice, mirovine ili sezonskog rada (poput sezonskih poslova u poljoprivredi, branja i skupljanja plodova i bilja, poslova prodaje poljoprivrednih proizvoda, šumskih proizvoda i slično), ali ne i plaće.

Postavlja se pitanje zbog čega PURH ne bi smatrao isplate *bitcoinima* fizičkim osobama koje su u radnom odnosu kod društva koje te isplate vrši – isplatama u naravi. Članak 21. ZPDoha jasno propisuje kako se plaćom smatraju "svi primici koje poslodavac u novcu ili u naravi isplaćuje ili daje radniku po osnovi radnog odnosa". Kao što poslodavac može zaposleniku unajmljivati stan čija vrijednost najma ulazi zaposleniku u bruto plaću te, posljedično, u osnovicu poreza na dohodak, tako bi se trebale tretirati i isplate u *bitcoinima*. Vrijednosti isplata u *bitcoinima* trebale bi se obračunavati prema njihovoj tržišnoj cijeni na dan isplate, ulaziti u osnovicu bruto plaće zaposlenika i, sukladno tome, oporezivati porezom na dohodak od nesamostalnoga rada. U prilog stajalištu da bi isplata plaće u *bitcoinima* trebala biti dopuštena govori i stav zauzet od strane slovenske porezne uprave koja smatra isplate plaće u *bitcoinima* isplatama u naravi koje se, sukladno tome, trebaju opore-

živati porezom na dohodak od nesamostalnoga rada.⁵² Slično je i u SAD-u i Australiji.⁵³

Ako bi fizička osoba stekla *bitcoin* rudarenjem, a da nije zaposlenik isplatalja *bitcoina*, nego osoba koja samo povremeno rudari *bitcoine* za vlastite potrebe, takav bi se dohodak trebao smatrati drugim dohotkom te osobe koji bi se na primjeren način i oporezivao. Naime, drugi dohodak rezidualna je kategorija kojom su obuhvaćeni svi ranije navedeni dohoci. Budući da rudarenje *bitcoina* nije izrijeком navedeno unutar neke druge kategorije, moglo bi potpasti pod ovu kategoriju oporezivanja. Od 2017. godine drugi dohodak nije više dohodak na koji se plaća konačan porez⁵⁴, već ulazi u sustav sintetičkog oporezivanja dohotka zajedno s dohotkom od nesamostalnog rada i samostalne djelatnosti. Sav prihod ostvaren tijekom jedne godine zbraja se te se na tako utvrđen godišnji dohodak plaća porez po stopi od 24 % na poreznu osnovicu do 210.000 kuna, a na dio iznad tog iznosa po stopi od 36 %. Predujam poreza na dohodak od drugog dohotka plaća se po odbitku, po stopi od 24 % bez priznavanja osobnog odbitka (čl. 40. ZPDoha).

Ako bi pak osoba stekla *bitcoin* rudarenjem koje nije vršeno u sklopu nekog ugovora o radu, ali se ta osoba intenzivno bavi rudarenjem, takva vrsta aktivnosti mogla bi se smatrati dohotkom od samostalne djelatnosti jer bi se ona mogla podvesti pod definiciju “s obrtom izjednačenih djelatnosti”. To je predviđeno u članku 29. ZPDoha: “Obrtom i s obrtom izjednačenim djelatnostima (obrtničkim djelatnostima), smatraju se: 1. djelatnosti u smislu Zakona o obrtu i sve druge posebno navedene gospodarstvene djelatnosti”. Takva vrsta dohotka utvrđuje se kao razlika između poslovnih primitaka i poslovnih izdataka nastalih u poreznom razdoblju (članak 30. ZPDoha). Isti stav ima i slovenska porezna uprava. Poslovnim primicima u tom bi se slučaju mogli smatrati novostečeni *bitcoini*, dok bi izdaci bili svi oni izdaci koji su potrebni za ostvarivanje takve vrste primitaka (npr. nabava kompjutorske opreme i slično).

⁵² Vidi *supra*, str. 21.

⁵³ Vidi *supra*, str. 19.

⁵⁴ Konačnim dohotkom smatra se svaki pojedinačni iznos dohotka od imovine i imovinskih prava, kapitala i osiguranja te dva oblika drugog dohotka (koji su izuzeci od godišnjeg dohotka, a to su drugi dohodak po osnovi povrata doprinosa (plaćenih iznad najviše godišnje osnovice) te drugi dohodak po osnovi razlike vrijednosti imovine i visine sredstava kojima je stečena).

e) Prodaja bitcoina

Ako bi osoba prodala *bitcoin* u sklopu svoje poslovne aktivnosti, tada bi takav primitak bio njezin poslovni primitak koji bi mogao biti oporeziv porezom na dohodak od samostalne djelatnosti. Ako bi osoba prodala *bitcoin* kao pojedinac, odnosno izvan svoje poslovne aktivnosti, tada bi se takav primitak morao adekvatno klasificirati. Ovdje se nameće više kategorija dohotka koje se trebaju razmotriti.

Prva kategorija koja se nameće jest dohodak od imovine i imovinskih prava. Naime, neke zemlje, kao što smo vidjeli, smatraju *bitcoin* imovinom (*property* ili *asset*). Sukladno hrvatskom zakonu dohotkom od imovine smatra se razlika između primitaka po osnovi: 1) najamnine, zakupnine, iznajmljivanja stanova, soba i postelja putnicima i turistima i organiziranja kampova, 2) primitaka od vremenski ograničenog ustupa autorskih prava, prava industrijskog vlasništva i drugih imovinskih prava, 3) primitaka od otuđenja nekretnina i imovinskih prava i izdataka koji su poreznom obvezniku u poreznom razdoblju nastali u svezi s tim primicima (članak 56. ZPDoha). Osim toga, postoji još i dohodak po osnovi otuđenja posebnih vrsta imovine, a to je otpad u skladu s posebnim propisima (članak 59. ZPDoha).

U svakom slučaju, očito je da *bitcoin* ne ulazi ni u jednu od navedenih kategorija dohotka od imovine. Osim ako se Zakon ne promijeni, ili PURH ne izda posebno mišljenje na temelju kojega bi se dohodak od prodaje *bitcoina* smatrao imovinom ili imovinskim pravom, sukladno sadašnjem zakonskom tekstu, *bitcoin* se ne može smatrati imovinom ili imovinskim pravom.

Nadalje, sljedeća kategorija koja može eventualno doći u obzir prilikom utvrđivanja kategorije u koju se može klasificirati *bitcoin* jest dohodak od kapitala. Članak 64. ZPDoha navodi kako se dohotkom od kapitala smatraju: 1) primici po osnovi kamata, 2) izuzimanja imovine i korištenja usluga na teret dobiti tekućeg razdoblja, 3) kapitalni dobiti i 4) udjeli u dobiti ostvareni djelom ili opcijskom kupnjom vlastitih dionica.

Ovdje bi nas mogla zanimati kategorija kapitalnih dobitaka. Naime, kao što smo vidjeli, određene zemlje smatraju *bitcoin* kapitalnim dobrima (*capital assets*) te ih oporezuju kao kapitalne dobitke (*capital gains*). Članak 67. stavak 1. ZPDoha navodi kako dohodak od kapitala po osnovi kapitalnih dobitaka čini razlika između ugovorene prodajne cijene odnosno primitaka utvrđenih prema tržišnoj vrijednosti financijske imovine koja se otuđuje i nabavne vrijednosti. U stavku 2. istog članka dalje se navodi kako se primicima iz stavka

1. tog članka smatraju primici od otuđenja financijskih instrumenata i strukturiranih proizvoda (dalje u tekstu: financijska imovina), odnosno primici od:

1) prenosivih vrijednosnih papira i strukturiranih proizvoda, uključivo i udjela u kapitalu trgovačkih društava i drugih vrsta udruživanja čiji je način raspolaganja udjelima usporediv s takvim društvima,

2) instrumenata tržišta novca,

3) jedinica u subjektima za zajednička ulaganja,

4) izvedenica,

5) razmjernog dijela likvidacijske mase u slučaju likvidacije investicijskog fonda te ostali primici ostvareni od vlasničkog udjela u slučaju likvidacije, prestanka ili istupa.

Moguće je da bi se PURH za potrebe oporezivanja prodaje *bitcoina* porezom na dohodak mogao opredijeliti za stav da je *bitcoin* oblik financijske imovine te da se dobiti od prodaje takve imovine trebaju smatrati kapitalnim dobitima. Naime, u ranije citiranom mišljenju PURH-a od 7. svibnja 2015. godine⁵⁵ navodi se: "... mišljenja smo da se za potrebe oporezivanja PDV-om *bitcoin* može smatrati prenosivim instrumentom u smislu članka 40. stavka 1. točke d) Zakona o PDV-u te da se oslobođenje od plaćanja PDV-a iz toga članka može primijeniti na transakcije, uključujući posredovanje u vezi s virtualnim valutama kao što je *bitcoin*."

Članak 40., stavak 1., točka d) Zakona o PDV odnosi se na transakcije, uključujući posredovanje, u vezi sa štednim, tekućim i žiroračunima, plaćanjima, transferima, dugovima, čekovima i drugim prenosivim instrumentima, osim naplate duga. Iz toga je razvidno kako PURH smatra *bitcoin* oblikom financijske imovine. Iako je ovo stajalište izdano isključivo za potrebe primjene neizravnih poreza, odnosno PDV-a, moguće je da bi PURH isto tako pristupio i prilikom određivanja poreza na dohodak. Naime, važno je naglasiti kako je to mišljenje doneseno prije presude Hedqvist⁵⁶, pa se kvalifikacija *bitcoina* kao "prenosivog instrumenta" može smatrati izvornom kvalifikacijom PURH-a, neovisno o stajalištu Suda EU-a koji je svoje mišljenje donio pet mjeseci kasnije. Naše je mišljenje kako kategorija "kapitalni dobiti" najbolje odgovara pravnoj prirodi *bitcoina* te zauzetom stavu PURH-a da je riječ o "prenosivom instrumentu".

⁵⁵ *Op. cit.* u bilj. 37.

⁵⁶ Mišljenje PURH-a doneseno je 7. svibnja 2015. godine, a presuda Hedqvist 22. listopada 2015. godine.

Kapitalni dobitci koji se oporezuju tim porezom na dohodak jesu oni dobitci što su ostvareni otuđenjem financijskih instrumenata koji su stečeni nakon 31. prosinca 2015. godine. Dohotkom po osnovi kapitalnih dobitaka smatra se razlika između ugovorene prodajne cijene ili primitaka utvrđenih prema tržišnoj vrijednosti financijske imovine koja se otuđuje i njezine nabavne vrijednosti. Takva vrsta oporezivanja za poreznog obveznika ima svoje prednosti, ali i nedostatke. Naime, s jedne strane predviđen je dosta velik broj poreznih izuzeća. Stavak 8. članka 67. ZPDoha navodi kako se dohodak od kapitala po osnovi kapitalnih dobitaka ne oporezuje ako je otuđenje izvršeno između bračnih drugova i srodnika u prvoj liniji i drugih članova uže obitelji, između razvedenih bračnih drugova ako je otuđenje u neposrednoj vezi s razvodom braka, nasljeđivanjem financijske imovine te u slučaju ako je financijska imovina otuđena nakon dvije godine od dana nabave odnosno stjecanja te imovine. Za usporedbu, u SR Njemačkoj i Austriji kapitalni se dobitci od prodaje učinjene nakon godine dana od nabave kapitalnih dobara ne oporezuju. U SAD-u se pak na prodaju kapitalnih dobara nakon godine dana primjenjuje snižena porezna stopa.

S druge strane, oporezivanje *bitcoina* porezom na dohodak od kapitala ima i svoje nedostatke. Naime, gubici se mogu odbiti samo od dohotka od kapitalnih dobitaka koji je ostvaren u istoj kalendarskoj godini. Kapitalni gubici iskazuju se najviše do visine porezne osnovice kapitalnih dobitaka (stavak 11. članka 67. ZPDoha). To bi značilo da u slučaju da je porezni obveznik ostvario gubitak na prodaji *bitcoina* u jednoj kalendarskoj godini, on taj gubitak može odbiti isključivo od drugih kapitalnih dobitaka u toj godini (primjerice, ako je ostvario zaradu od prodaje dionica). Budući da je tržište *bitcoina* vrlo volatilno, gubici nisu isključeni te se može lako dogoditi da porezni obveznik svoj gubitak neće moći vrednovati, odnosno da neće moći smanjiti si poreznu osnovicu poreza na dohodak.

Porezni obveznik – imatelj financijske imovine obvezan je predujam poreza na dohodak od kapitala po osnovi kapitalnih dobitaka obračunati, obustaviti i uplatiti do posljednjeg dana mjeseca veljače tekuće godine za sve kapitalne dobitke ostvarene u prethodnoj godini umanjene za ostvarene kapitalne gubitke iz članka 67. stavka 11. ZPDoha, po stopi od 12 % bez priznavanja osobnog odbitka (čl. 70. st. 4. ZPDoha). Ovaj oblik oporezivanja jest konačan (čl. 12. st. 4. ZPDoha), pa se prema tome za njega ne podnosi godišnja porezna prijava niti se provodi poseban postupak utvrđivanja poreza na dohodak (čl. 49. st. 1. t. 2. ZPDoha). Porezni obveznik obvezan je evidenciju istovrsne imovine

voditi po metodi uzastopnih cijena (FIFO) (čl. 70. st. 5. ZPDoha). Primjena metode FIFO, odnosno metode “prvi ulaz – prvi izlaz” podrazumijeva da porezni obveznik pri nabavi određene financijske imovine u evidenciju unosi cijene i količine te imovine prema datumu nabave odnosno prema vremenskom slijedu, a pri otuđenju te imovine za nabavnu vrijednost (cijenu) te imovine uzima onu cijenu koja je bila prva evidentirana i koristi je do iskorištenja količine imovine nabavljene po to cijeni. U evidenciji, ostatak te imovine uvijek sadržava cijene i količine te financijske imovine koje su zadnje nabavljene (čl. 71. st. 13. Pravilnik PDoha).

Ipak, ako PURH ne bi smatrao dobit od otuđenja *bitcoina* kapitalnim dobitkom, tada bi se takav primitak trebao smatrati drugim dohotkom jer je drugi dohodak rezidualna kategorija dohodaka, kako je već objašnjeno.

Ako bi se prodaja *bitcoina* obavljala kao djelatnost nekog trgovačkog društva ili ako bi fizička osoba koja plaća porez na dohodak prešla u sustav poreza na dobit, tada bi se na prihode od prodaje *bitcoina* primjenjivao režim poreza na dobit. Tada bi prihodi od prodaje *bitcoina* bili smatrani poslovnim prihodima te bi se njima upravljalo sukladno pravilima za oporezivanje dobiti. Valja procijeniti je li isplativije prodavati *bitcoine* u sklopu sustava poreza na dobit ili poreza na dohodak. Primjerice, pravo na prijenos poslovnih gubitaka razlikuje se od prava na prijenos kapitalnih gubitaka jer je rok za prijenos poslovnih gubitaka pet godina, dok se kapitalni gubici mogu odbiti samo od dobitaka unutar iste kalendarske godine. Nadalje, sustav poreza na dobit ne priječi da se poslovni gubici od jedne vrste poslovnih prihoda odbiju od dobitaka ostvarenih od druge vrste poslovnih prihoda, za razliku od sustava oporezivanja kapitalnih dobitaka. Porezna stopa poreza na dobit u Republici Hrvatskoj je 18 %, odnosno 12 % ako su u poreznom razdoblju ostvareni prihodi do 3.000.000 kuna. To znači da porezna stopa može, ovisno o iznosu prihoda, biti ili ista ili viša od porezne stope na kapitalnu dobit u sklopu sustava poreza na dohodak. Ipak, treba računati i na porez na dohodak od dividendi, odnosno isplata dobiti u iznosu od 12 % ako se dobit društva raspodjeljuje članovima društva. Vidljivo je da je odluka o tome što je bolji sustav oporezivanja individualna odluka svakog poreznog obveznika koja ovisi o okolnostima pojedinoga slučaja.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Bitcoin kao novi oblik financijskog instrumenta potpuno je novo područje s mnogim pitanjima koje još treba riješiti. Ne ulazeći u problematiku pitanja

sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma, pitanja anonimnosti stjecatelja i prodavatelja *bitcoina*, mogućnosti zlouporabe *bitcoina* kao sredstva za izbjegavanje plaćanja poreza, u ovom članku nastojao se dati prikaz mogućeg sustava oporezivanja *bitcoina* sukladno postojećim hrvatskim poreznopravnim propisima. Prikazani su različiti neeuropski i europski modeli definiranja virtualnih valuta za potrebe oporezivanja, koji variraju od tretiranja *bitcoina* kao usluge (npr. Singapur), kao kapitalnoga dobra (npr. SAD) ili kao privatnog novca (npr. SR Njemačka) te posljedice takve pravne kvalifikacije.

U tom je pogledu Republika Hrvatska zauzela stav da je riječ o “prenosivom instrumentu” u smislu članka 40. stavka 1. točke d) Zakona o PDV-u, koji je oslobođen od plaćanja PDV-a. Potrebno je napomenuti kako je Hrvatska zauzela takav stav neovisno o presudi Hedqvist kojom je Sud EU-a gotovo u potpunosti riješio problem dvostrukog oporezivanja PDV-om transakcija *bitcoinom*. Iako se može reći da je pitanje oporezivanja transakcija *bitcoina* neizravnim porezima na području EU-a gotovo u potpunosti riješeno, to nije slučaj s izravnim porezima.

Naime, za razliku od neizravnih poreza, koji su većinom u ingerenciji Europske unije, izravni porezi i dalje su u isključivoj zakonodavnoj domeni država članica. Stoga je ovaj članak nastojao pružiti prikaz rješenja u odabranim zakonodavstvima te primjenom komparativne metode pružiti moguće odgovore na pitanja oporezivanja *bitcoina* porezom na dohodak/dobit u okviru hrvatskog zakonodavstva.

Općeniti su zaključci kako je: a) hrvatski sustav poreza na dohodak/dobit dostatno opremljen za akomodaciju problematike oporezivanja transakcija *bitcoinom* i da nije potrebno donositi posebna pravila te da b) oporezivanje transakcija virtualnih valuta izravnim porezima zavisi od okolnosti u kojima se one odvijaju.

U kontekstu općenitih zaključaka analizom smo došli i do niza specifičnih zaključaka. Tako, ako se stjecanje *bitcoina* u obliku njegove isplate odvija u sklopu ugovora o radu, tada bi se takva isplata trebala smatrati isplatom u naravi i sukladno tome oporezivati porezom na dohodak od nesamostalnoga rada. Odstupamo od stava PURH-a da se isplate fizičkim osobama u *bitcoinima* mogu vršiti isključivo u slučajevima predviđenima člankom 92. stavkom 3. Pravilnika PDoha (isplate mirovina, nagrada nerezidentima za sudjelovanje na športskim, umjetničkim i drugim natjecanjima u Republici Hrvatskoj, ako se do završetka natjecanja ne zna koji od natjecatelja ostvaruje pravo na novčanu nagradu, primitaka od obavljanja sezonskih poslova, uz uvjet da ovi primici

kod jednog isplatitelja ne prelaze 15.000 kuna godišnje, primitaka koji se u skladu s člankom 8. Zakona ne smatraju dohotkom, primitaka na koje se u skladu s člankom 9. Zakona ne plaća porez na dohodak). Naime, takav se stav, prema našem mišljenju, ne zasniva ni na zakonskom tekstu ni na intenciji zakonodavca. Nije logično da bi zakonodavac prihvatio isplate mirovina u *bitcoinima*, ali ne i isplate plaća.

Drugi konkretni zaključci odnose se na pitanje oporezivanja stjecanja *bitcoina* izvan radnog odnosa. Potencijalni modeli koji su primjenjivani u analiziranim komparativnim zakonodavstvima bili su: porez na igre na sreću, porez na dohodak od imovine i imovinskih prava, porez na dohodak od samostalne djelatnosti te porez na dohodak od kapitala. Istraživanje je pokazalo da neki inozemni modeli oporezivanja virtualnih valuta, poput poreza na igre na sreću ili poreza na dohodak od imovine i imovinskih prava, zbog različite definicije kategorija "igre na sreću" te "imovina i imovinska prava" moraju biti odbačeni kao nekompatibilni s hrvatskim poreznim propisima. Stoga je konkretan zaključak kako bi se prodaja *bitcoina* trebala smatrati ili gospodarskom djelatnošću ili zaradom od kapitalnih dobitaka. Naime, s jedne strane, ako bi intenzitet preprodaje *bitcoina* bio značajan, tada bi se takav dohodak mogao oporezivati porezom na dohodak od samostalne djelatnosti. S druge strane, ako bi bila riječ o sporadičnim prodajama *bitcoina*, dohodak bi se mogao smatrati oporezivim u kategoriji dohodaka od kapitala jer je PURH proglasio *bitcoin* prenosivim instrumentom te ga oslobodio PDV-a na temelju članka 40. stavka 1. točke d) koji se tiče plaćanja, transfera, dugova, odnosno ima financijsku konotaciju. Drugim riječima, mislimo da se u tom slučaju optimalni porezni režim za *bitcoin* kao "prenosivi *financijski* instrument" ogleda u kategoriji "dohodak od kapitala po osnovi kapitalnih dobitaka" sustava poreza na dohodak (čl. 67. ZPDoha). Ipak, ako PURH ne bi dijelio naš stav da je riječ o dohotku koji pripada u ranije navedenu kategoriju, ponuđena je i alternativa, a to je svrstavanje u kategoriju "drugog dohotka".

Budući da se o ovoj temi u Hrvatskoj još uopće nije pisalo, ovaj članak jest svojevrsni pionir na tom području. Mnoga pitanja vezana uz oporezivanje *bitcoina* ostaju otvorena te će ova tema sigurno biti plodno područje za daljnja znanstvena istraživanja na koji način oporezivati dohodak/dobit stečenu od virtualnih valuta.

LITERATURA

- Arthur, C., *Bitcoin now 'unit of account' in Germany*, www.theguardian.com/technology/2013/aug/19/bitcoin-unit-of-account-germany
- Bal, A., *Bitcoin Transactions: Recent Tax developments and Regulatory Responses*, Derivatives & Financial Instruments, sv. 17, br. 5, 2015., https://www.ibfd.org/IBFD-Products/Journal-Articles/Derivatives-and-Financial-Instruments/collections/dfi/html/dfi_2015_05_int_2.html
- Bal, A., *Stateless Virtual Money in the Tax System*, European Taxation, sv. 53, br. 7, 2013., str. 351 – 356.
- Bal, A., *Taxing Virtual Currency: Challenges and Solutions*, Intertax, sv. 43, br. 5, 2015., str. 380 – 394.
- Budget 2017 – 2018, *Backing innovation and FinTech*, http://www.budget.gov.au/2017-18/content/glossies/factsheets/html/FS_innovation.htm
- Dudley-Nicholson, J., *Federal Budget 2016: Turnbull announces tax cut on Bitcoin*, www.heraldsun.com.au/news/national/federal-election/budget2016/federal-budget-2016-turnbull-announces-tax-cut-on-bitcoin/news-story/45148197bcfc1f287a41b3eb751afd84
- Finanzministerium bezeichnet Bitcoins als "privates Geld", www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/finanzministerium-erkennt-bitcoins-als-zahlungsmittel-an-a-917151.html
- Hrvatski Bitcoin portal, *Bitstamp*, <http://crobitcoin.com/burze-i-mjenjacnice/bitstamp/>
- Jelčić, B.; Lončarić-Horvat, O.; Šimović, J.; Arbutina, H.; Mijatović, N., *Financijsko pravo i financijska znanost*, Narodne novine, Zagreb, 2010.
- Lambooj, M., *Retailers Directly Accepting Bitcoins: Tricky Tax Issues?*, Derivatives & Financial Instruments, sv. 16, br. 3, 2014., str. 138 – 144.
- Monetary Authority of Singapore, *MAS to Regulate Virtual Currency Intermediaries for Money Laundering and Terrorist Financing Risks*, www.mas.gov.sg/news-and-publications/media-releases/2014/mas-to-regulate-virtual-currency-intermediaries-for-money-laundering-and-terrorist-financing-risks.aspx
- Nestler, F., *Deutschland erkennt Bitcoins als privates Geld an*, Frankfurter Allgemeine, <http://www.faz.net/aktuell/finanzen/devisen-rohstoffe/digitale-waehrung-deutschland-erkennt-bitcoins-als-privates-geld-an-12535059.html>
- Schäffler, F., *Bitcoin: Alle Anfragen und Antworten im Volltext*, www.frank-schaeffler.de/bitcoin-alle-anfragen-und-antworten-im-volltext/

Singapore Government, *Initial Coin Offerings, Digital Tokens and Virtual Currencies*, www.moneysense.gov.sg/understanding-financial-products/investments/consumer-alerts/virtual-currencies.aspx

Wolf, R., *Bitcoin and EU VAT*, *International VAT Monitor*, sv. 25, br. 9-10, 2014., str. 254 – 257.

PRAVNI IZVORI I PRESUDE

Antwoord van de Minister van Financiën op vragen van het lid Nijboer (PvdA) aan de minister van Financiën over de opkomst van de Bitcoin als digitale betaaleenheid (ingezonden 10 april 2013), odgovori na pitanja 5., 6. i 7., <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2013/06/07/antwoorden-op-vragen-bitcoin/antwoorden-op-vragen-bitcoin.pdf+%&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=hr>

Australian Taxation Office, *Tax treatment of crypto-currencies in Australia – specifically bitcoin*, <https://www.ato.gov.au/General/Gen/Tax-treatment-of-crypto-currencies-in-Australia---specifically-bitcoin/>

Australian Taxation Office, TD 2014/25, *Income tax: is bitcoin a 'foreign currency' for the purposes of Division 775 of the Income Tax Assessment Act 1997?*, <http://law.ato.gov.au/atolaw/view.htm?DocID=TXD/TD201425/NAT/ATO/00001>

Currency Act 1965, <https://www.legislation.gov.au/Details/C2007C00565>

CJEU, C-264/14, Hedqvist, ECLI:EU:C:2015:718

Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost, OJ L 347, 11. proinca 2006., str. 1 – 118

Financial Action Task Force, *Virtual Currencies – Key Definitions and Potential AML/CFT Risks*, June 2014, www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf

HMRC, *Policy paper, Revenue and Customs Brief 9 (2014): Bitcoin and other cryptocurrencies*, www.gov.uk/government/publications/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies

Income Tax Assessment Act 1997, No. 38., <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00228>

Inland Revenue Authority Singapore, *Income Tax Treatment of Virtual Currencies*, www.iras.gov.sg/irashome/Businesses/Companies/Working-out-Corporate-Income-Taxes/Specific-topics/Income-Tax-Treatment-of-Virtual-Currencies/

- Inland Revenue Authority Singapore, *Determining the Existence of a Trade*, www.iras.gov.sg/irashome/Businesses/Companies/Working-out-Corporate-Income-Taxes/Taxable-and-Non-Taxable-Income/Determining-the-Existence-of-a-Trade/
- Inland Revenue Authority Singapur, *e-Commerce*, www.iras.gov.sg/irashome/GST/GST-registered-businesses/Specific-business-sectors/e-Commerce/
- Market Capitalization*, <https://blockchain.info/charts/market-cap>
- Mišljenje Finančne uprave Republike Slovenije, *Davčna obravnava poslovanja z virtualno valuto po ZDoh-2 in ZDDPO-2*, Podrobnejši opis, 1. izdanje, 1. svibnja 2017., http://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/
- Mišljenje Porezne uprave od dana 3. travnja 2017. godine, Br. kl.:410-01/17-01/472, Ur. br.: 513-07-21-01/17-3, http://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Lists/mislenje33/Display.aspx?id=19514.
- Mišljenje Porezne uprave od dana 7. svibnja 2015. godine, Br. klase: 410-19/14-01/380, Ur. br.: 513-07-21-01/15-2, http://www.porezna-uprava.hr/HR_publicacije/Lists/mislenje33/Display.aspx?id=19252
- Moss v. Hancock (1899) 2 QB 111
- New York State Department of Taxation and Finance, *Technical Memorandum TSB-M-14(5)C, (7)I, (17)S, Tax Department Policy on Transactions Using Convertible Virtual Currency*, December 5, 2014, www.scribd.com/document/249610308/Tax-Department-Policy-on-Transactions-Using-Convertible-Virtual-Currency-7i-17s?ad_group=&campaign=Skimbit%2C+Ltd.&content=10079&irgwc=1&keyword=ft750noi&medium=affiliate&source=impactradius.
- Notice 2014-21 od 25. ožujka 2014. godine, dostupno na: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>
- Pravilnik o porezu na dohodak, Narodne novine, br. 10/2017
- Rechtliche Klarstellung zu Bitcoin und weiteren virtuellen Währungen (1485/AB) od 23. srpnja 2014. godine, https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/AB/AB_01485/index.shtml
- Rechtliche Klarstellung zu Bitcoin und weiteren virtuellen Währungen (1446/AB) od 22. srpnja 2014. godine, https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/AB/AB_01446/index.shtml.
- Senate Economics References Committee, *Digital currency—game changer or bit player*, 4. kolovoza 2015. godine, http://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/Senate/Economics/Digital_currency/Report

Travelex Ltd v. Commissioner of Taxation [2010] HCA 33 241 CLR 510; 84 ALJR 683; 270 ALR 256 29 Sep 2010, Case Number: S79/2010

Zakon o igrama na sreću, Narodne novine, br. 87/2009, 35/2013, 158/2013, 41/2014, 143/2014

Zakon o porezu na dohodak, Narodne novine, br. 115/2016

Summary

Nevia Čičin-Šain *

TAXING BITCOIN

Bitcoin is a virtual currency, created and stored electronically. Bitcoin is not printed nor is it controlled by a single person or institution. Bitcoins are produced by a pool of people using computer software that solves mathematical problems. Bitcoin can be purchased in almost the same way as any other traditional currency: in exchange offices (those that have accepted bitcoin) or directly from people who sell it.

The advent of bitcoin and other similar cryptocurrencies has raised a number of tax related questions in various countries. Interestingly enough, different countries have come to rather different conclusions in trying to determine its nature. For instance, the U.S. Internal Revenue Service concluded that bitcoin is a commodity and that it should therefore be taxed as a capital asset, whereas Singapore subjects bitcoin transactions to a double taxation because it considers it to be a service.

In the European Union, the Court of Justice of the European Union, in Hedqvist (C-264/14), came to a completely different solution, finding bitcoin to be a type of currency that can profit from VAT exemption.

The scientific problem posed here is the following: what is the appropriate way to tax bitcoin transactions with indirect and direct taxes in the Republic of Croatia? The aim of this article is to propose a national model of indirect and direct taxation of bitcoins. The main hypothesis is that the current system is sufficiently flexible to accommodate the taxation of bitcoin. The method chosen to test the hypothesis was a comparative analysis of selected legislations, as well as the judgement of the Court of Justice of the European Union in Hedqvist (C-264/14). The main conclusion is that there is no need to amend the Croatian tax system in order to accommodate the taxation of bitcoin, meaning that the initial hypothesis is confirmed. The issue of taxing bitcoin with indirect taxes has been resolved on the level of the EU by the aforementioned judgement, whilst the issue of direct taxation regarding bitcoin transactions has been left to the Member States, since these taxes are not in the exclusive competence of the EU. The issue of direct taxation needs to be considered depending on the circumstances in which the transactions take place. In this context, the author offers her own view of the system of taxing profits made from bitcoin under the tax rules currently in force in the Republic of Croatia.

Keywords: bitcoin, taxes, virtual currencies, Hedqvist case, VAT, direct taxes

* Nevia Čičin-Šain, Ph. D., Senior Assistant, Faculty of Law, University of Zagreb, Sv. Ćirila i Metoda 4, Zagreb; nevia.cicin-sain@pravo.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0003-3942-3513

